

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2018

Josef Rauwolf

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Josef Rauwolf

Spojené státy a Írán
Íránská jaderná dohoda

Bakalářská práce

Praha 2018

Autor práce: **Josef Rauwolf**

Vedoucí práce: **PhDr. Jaroslav Zukerstein**

Rok obhajoby: 2018

Bibliografický záznam

Rauwolf, Josef. Spojené státy a Írán – Íránská jaderná dohoda. Praha, 2018. 70 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jaroslav Zukerstein

Abstrakt

Bakalářská práce „Spojené státy a Írán – Íránská jaderná dohoda“ zkoumá historii a okolnosti vzniku íránské jaderné dohody – JCPOA a její význam v širším geopolitickém a bezpečnostním kontextu Blízkého východu. Cílem práce je zdůraznit roli diplomacie při řešení tohoto problému a snahu vyhnout se ozbrojenému konfliktu. Práce proto popisuje a analyzuje hlavní oblasti amerického a íránského zájmu na Blízkém východě s důrazem na Irák a americkou vojenskou přítomnost v této zemi s cílem popsat všechny důležité faktory, které zapříčinily tento jaderný problém a které ho pomohly vyřešit. Při této analýze využívá práce širokého souboru poznatků o blízkovýchodních realitách a vyjednávacím procesu. V hlavní části se práce zabývá důsledky a problémy plynoucími z americké invaze do Iráku, a dále íránským vlivem v regionu a americkým plánům prezidenta Baracka Obamy k roku 2009. Tato část analyzuje vzájemnou provázanost jaderného programu a blízkovýchodní bezpečnosti, pro které bylo vojenské řešení to nejméně vhodné. A také se zaměřuje na nutné podmínky, které musely být splněny – jako dostatečný sankční tlak a vnitropolitická situace v Íránu, aby obě strany měly ochotu jednat. V závěru se práce zabývá i důsledky, které by mělo její zrušení.

Abstract

The bachelor thesis „The US and Iran - The Iranian nuclear agreement” examines the history and circumstances under which the Iranian nuclear deal (JCPOAR) was created and puts its influence into the broader context of the geopolitical security environment of the Middle East. The bachelor thesis analyzes the main fields of American and Iranian interest in the region, with an emphasis on the situation in postwar Iraq and the temporary conditions under which these interests developed. Their end goal concluded that conflict was not the preferable option for both actors, focusing on the importance of preconditions, namely sanctions and Iranian internal dynamics of accepting the

diplomatic means in dealing with the Iranian nuclear issue. It tackles the Iranian network of influence in the region and observes wishes and strategies of American President Barack Obama towards regional stability and the Iranian nuclear agreement. The thesis, in a broader sense, describes also the problem of nuclear nonproliferation and international multilateral diplomacy, contributing to a better understanding of the realities of the Middle East, its geopolitics, and the role of Iran and the US from 2003 until present day.

Klíčová slova

Jaderná dohoda, USA, Írán, jaderný program, Barack Obama, diplomacie, Irák, bezpečnost, regionální vliv

Keywords

Nuclear agreement, USA, Iran, nuclear program, Barack Obama, diplomacy, Iraq, security, regional influence

Rozsah práce: 82 853

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 11. 5. 2018

Josef Rauwolf

Poděkování

Rád bych poděkoval všem, kteří mi s touto prací pomohli, svému vedoucímu práce PhDr. Jaroslavu Zuckersteinovi, dále svým přátelům a především své rodině za velkou podporu během doby jejího psaní.

Práci bych chtěl věnovat svojí mamince.

Institut mezinárodních studií
Teze bakalářské práce

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
Jméno: Josef Rauwolf
E-mail: Rauwolf1@seznam.cz
Studijní obor: Mezinárodní teritoriální studia
Semestr a školní rok zahájení práce: letní 2016/2017
Semestr a školní rok ukončení práce: letní 2017/2018
Vedoucí bakalářského semináře: PhDr. Marek Pečenka
Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Zukerstein
Název práce: Spojené státy a Írán - Íránská jaderná dohoda
Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek): Spojené státy a Írán se kvůli americké invazi do Iráku a íránskému jadernému programu dostaly po roce 2003 do velmi vážné konfrontace a nebylo jisté, zdali se Spojené státy nerozhodnou na Írán zaútočit. Írán se rozhodl začít jednat se Západem o svém jaderném programu a zároveň skrytě válčil se Spojenými státy na Blízkém východě. Jednání v roce 2005 ustrnula, íránský jaderný program se vyvíjel, vážný konflikt stále hrozil propuknout a na Írán byly uvaleny sankce. Toto však nijak nevedlo k vyřešení jaderného programu a zabránění vytvoření jaderné bomby. Prezident Obama se rozhodnul vyvázat USA z Iráku a pomocí tvrdých sankcí donutit Írán k návratu k vyjednávání, ale na rozdíl od svého předchůdce možnost konfliktu nebyla upřednostňována. V Íránu začali mít i kvůli sankcím ekonomické potíže a nepokoje, a přestože Írán měl v regionu velký vliv a úspěchy v jaderném programu, hrozila mu krize. Obě strany se tedy rozhodly opět vyjednávat a výsledkem toho byla íránská jaderná dohoda JCPOA z roku 2015.
Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek): Oproti původnímu plánu se změnila především plánovaná metoda prokázání hypotézy. Původně měl být kladen důraz především na vlastní diplomatická jednání a pro jejich analýzu užít teorii her, nyní se práce zaměřuje na pozadí a důvody jaderného programu a jaderné dohody. Do větší míry a větší hloubky analyzuje navzájem propojené problémy íránskému vlivu, americké blízkovýchodní strategie, regionální stability a mocenského soupeření. Její hlavní důraz je nyní kladen na analýzu tématu a jejího zasazení do regionálního, globálního i diplomatického kontextu.
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu): Úvod 1. Historie vzniku íránskému jaderného programu 2. Válka proti teroru 3. Írán a jeho vliv na Blízkém východě 4. Obama a Blízký východ 5. Vnitřní situace v Íránu

6.Jednání**Závěr**

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

Miroslav Tůma, Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislosti (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, v.v.i., 2016), 271 s.

Douglas Little, American Orientalism: The United States and the Middle East since 1945 (The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 2009), 462 s.

Robert Baer, The Devil We Know: Dealing with the New Iranian Superpower (Crown: New York, 2008), 192 s.

Vali Nasr, The Shia Revival: How Conflicts within Islam Will Shape the Future (W.W.Norton & Company: New York, 2006), 193 s.

Alex Mintz a Carly Wayne, The Polythink Syndrome: U.S. Foreign Decisions On 9/11, Afghanistan, Iraq, Iran, Syria, and ISIS (Stanford University Press: Stanford, 2016), 201 s.

Alidad Mafinezam a Aria Mehrabi, Iran and its place among nations (Praeger: Westport, Connecticut, 2008), 160 s.

Maaïke Warnaar, Iranian Foreign Policy During Ahmadinejad: Ideology and Actions (Palgrave Macmillan: New York, 2013), 300 s.

Anoushiravan Ehteshami a Reza Molavi, eds., Iran and the International System (Routledge: New York, 2012), 237 s.

Daniel Byman et al., eds., Iran's Security Policy in the Post-Revolutionary Era (RAND: Santa Monica, 2001), 135 s.

Marvin Zonis a Daniel Brumberg, Khomeini, The Islamic Republic of Iran, and the Arab World (Center for Middle Eastern Studies: Harvard University, 1987), 98 s.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM	5
PROHLÁŠENÍ	7
PODĚKOVÁNÍ	8
OBSAH	1
ÚVOD	3
HISTORIE VZNIKU ÍRÁNSKÉHO JADERNÉHO PROGRAMU	8
VÁLKA PROTI TERORU	12
INVAZE DO ÍRÁKU	13
ZAČÁTEK JADERNÝCH JEDNÁNÍ	14
<i>Vliv USA na Írán</i>	16
ZHORŠENÍ SITUACE V ÍRÁKU	17
<i>Povstalci a sektářské násilí</i>	17
ÍRÁNSKÝ VLIV V ÍRÁKU	18
AMERICKÝ „ÍRÁCKÝ“ PROBLÉM	20
ÍRÁN A JEHO VLIV NA BLÍZKÉM VÝCHODĚ	21
ÍRÁN A ŠÍTÉ	21
<i>Hizballáh</i>	22
ÍRÁN A ROPA	23
ÍRÁN A PERSKÝ ZÁLIV	24
OBAMA A BLÍZKÝ VÝCHOD	26
OBAMOVA DOKTRÍNA	26
<i>Odchod z Iráku</i>	27
ÍRÁNSKÝ JADERNÝ PROGRAM	28
<i>Důsledky arabského jara</i>	30
<i>Americké závazky v regionu</i>	31
<i>Plán kyberútoků</i>	32
SANKCE	33
<i>Historie sankcí</i>	33
VNITŘNÍ SITUACE V ÍRÁNU	37
KRIZE SYSTÉMU	37
<i>Íránský politický systém</i>	37
<i>Zelená revoluce</i>	38
STAV ÍRÁNSKÉ EKONOMIKY	38
DŮSLEDKY SANKCÍ	39
ÍRÁNSKÉ JADERNÉ ÚSPĚCHY	40
NÁSTUP HASANA RÚHÁNÍHO	42
JEDNÁNÍ	44
HISTORIE JEDNÁNÍ	44
<i>před rokem 2009</i>	44
<i>po roce 2009</i>	44

JPA A JCPOA	46
<i>Překážky jaderného vyjednávání</i>	47
ZÁVĚR	50
SUMMARY	53
POUŽITÁ LITERATURA	55

Úvod

Vztahy mezi Spojenými státy americkými a Íránskou islámskou republikou nebyly dobré již od roku 1979. Provázelo je nepřátelství, otevřené i skryté útoky, rivalita, nedůvěra a neporozumění. Spojené státy obviňovaly Írán z podpory terorismu a z „vývozu islámské revoluce“ do okolních států Blízkého východu a z destabilizace této oblasti. Spojené státy podporovaly Izrael, Saúdskou Arábii i další arabské země Perského zálivu proto, aby byla stabilita v této, pro ně tak důležité, oblasti zajištěna a status quo zachován. Izrael podporovaly především v boji proti šíitskému Hizballáhu, pro zajištění bezpečnosti Perského zálivu zde byly rozmístěny americké jednotky a flotila. Írán byl léta pro své činy a podporu Hizballáhu, Hamásu a šíitů v regionu Spojenými státy penalizován, izolován a ve světě i na Blízkém východě byl tím jeho vliv omezen. Írán byl zadržován nejen Spojenými státy, ale i nepřátelskými režimy Saddáma Husajna a Tálibánu, které ho obkličovaly na západě i východě. Tyto režimy však byly Spojenými státy na začátku nového tisíciletí v rámci boje proti terorismu a šíření demokracie svrženy a v obou státech vznikl chaos a vakuum. Írán získal možnost tento prostor „vyplnit“ a tím se jeho vliv a moc na Blízkém východě mohl zvětšit.

Vedle toho, že Spojené státy, Izrael a arabské státy se tohoto vlivu bály a hodlaly se mu postavit a docílit tak změny v chování tamního režimu, či změny režimu vůbec, se v novém tisíciletí zhoršily americko-íránské vztahy i kvůli íránskému jadernému programu. Írán má dle podepsaných mezinárodních smluv na mírové využívání jaderné energie právo, avšak také povinnost vpustit mezinárodní kontrolní orgány do svých pracovišť a elektráren. Nepřímé důkazy vzbuzovaly dojem, že Írán chce jaderného výzkumu využít k vytvoření jaderných zbraní. Západ, mezinárodní instituce a především Spojené státy začaly na Írán tlačit, aby se svého programu vzdal. Ekonomické sankce a mezinárodní izolace měly Teherán donutit ke změně svého jednání. To se nepodařilo a Írán ve svém jaderném výzkumu nadále pokračoval.

Za dobu vlády amerického prezidenta G. W. Bushe se situace mezi Íránem a USA zhoršovala a nikam jinam nespěla. Na stole byla „všechna možná řešení“

problému, mezi nimi i možnosti vojenské. Avšak pokud bylo cílem Američanů udržení stability na Blízkém východě, vojenský střet mezi USA a Íránem k ní rozhodně přispět nemohl. Ke konci vlády George W. Bushe se začalo opatrně a pomalu uvažovat o navázání diplomatických vztahů. Snaha přistoupit k problému diplomaticky a řešit ho vyjednáváním pokračovala i v období vlády prezidenta Baracka Obamy. Prezident Obama měl jiný, odlišný pohled na zahraniční politiku, tedy i na intervence a americkou přítomnost na Blízkém východě, v Afghánistánu a obzvláště v Iráku, než jeho předchůdce, a Obamův postup vůči Íránu měl být postaven spíše na diplomacii než na tvrdé síle. Na íránské straně došlo k podobné změně, kdy se namísto prezidenta Ahmadínežáda stal prezidentem Hasan Rúhání a rozhovory tak měly podporu i z druhé strany. Po pár letech intenzivního vyjednávání a diplomatického úsilí bylo v roce 2015 dosaženo dohody mezi zástupci Íránu a světových velmocí. Íránský jaderný program byl dohodou omezen a některé sankce byly odvolány.

Cílem práce je zanalyzovat americkou a íránskou pozici v regionu a vůči jadernému programu především a potvrdit hypotézu, že pouze diplomatické řešení problému bylo vhodné, jak z pohledu obou aktérů, tak stability v regionu. Práce se věnuje především období vlády prezidenta Baracka Obamy a jeho administrativy, která dohodu s Íránem uzavřela, avšak klade důraz také na popis širších souvislostí. Práce v jednotlivých částech odpovídá na otázky: „Jaké byly zájmy a snahy Íránu a Spojených států v regionu?“, „Chtěly Spojené státy a Írán vojenský konflikt?“, „Byla změna americké pozice vůči Íránu dána změnou bezpečnostní situace v regionu?“, „Přispěla jaderná dohoda ke stabilitě v oblasti?“

Tématem americké politiky vůči Blízkému východu se zabývá mnoho expertů a autorů, stejně tak narůstá i počet publikací zabývajících se nárůstem íránské moci v regionu. Téma íránskému programu bylo ve své době v médiích výrazně reflektováno, stejně tak i výsledná dohoda. Dohoda, která byla sjednaná před třemi lety, dnes opět poutá zájem médií.

Protože dne 8. května americký prezident Donald Trump skutečně dostal svým slovům a od této multilaterální dohody odstoupil, je další budoucnost této dohody velice nejistá. Tím, že od ní odstoupí jedna strana, neznamená to, že by multilaterální dohoda sjednaná zástupci světové komunity skončila. Bude záležet na ostatních stranách a

především Íránu, jak se zachovají. V praxi budou všechny strany vážit, jestli jim stojí dále obchodovat s Íránem a čelit americkým sankcím nebo nechat na Íránu jestli hodlá dodržovat omezení vyplývající z dohody a zároveň z ní nemít ekonomický užitek. Je dobré si připomenout, které všechny okolnosti k jejímu vzniku vedly, zamyslet se nad tím nejsou-li i nyní podmínky podobné situaci, která předcházela jejímu vzniku a tedy jestli je moudrým krokem pro všechny zúčastněné a pro Spojené státy a Írán zvláště tuto dohodu opouštět a rušit.

Snažil jsem se hledat články a knihy, které by se zabývaly všemi třemi tématy dohromady, ale to se ne vždy podařilo a někdy bylo třeba se více zaměřit na jednu konkrétní problematiku blíže. Knihy a články, které jsem pro tuto práci použil, by se tak daly rozdělit na ty, které historicky analyzují americkou strategii vůči Blízkému východu, na ty, které mapují vliv Íránu v regionu a na ty, které se zabývají jadernou dohodou a zasazují ji do kontextu mezinárodních vztahů. Kniha *American Orientalism, The United States and The Middle East since 1945* od Douglase Littla je výborným zdrojem poznatků o dlouhodobém americkém zájmu o Blízký východ. Kniha je vyvážená v kritice americké zahraniční politiky, je plná zajímavých detailů a poznatků o fungování vztahů USA se všemi zeměmi daného regionu. Byla velice užitečným zdrojem při psaní o amerických zájmech, vztazích a strategii na Blízkém východě. Naopak Robert Baer – bývalý důstojník CIA pro oblast jižní a západní Asie ve své knize *The Devil We Know, Dealing With the New Iranian Superpower* představuje pohled na íránský vliv v regionu. Kniha sice zcela nespĺňuje kritéria akademického textu odborníka, ale pomocí rozhovorů, poznatků z terénu a vyprávění zkušeností z regionu poukazuje na různé aspekty íránského vlivu. Kniha je obzvláště cenná v popisu napojení Íránu na militantní skupiny v oblasti Palestiny a Libanonu. Ale pro pochopení nejen vlivu, ale i vnitřní politické situace v Íránu a procesu vytváření koncepce íránské zahraniční politiky jsem musel použít knihy íránských autorů a expertů. *Iran and the International System* je sborníkem esejů a referátů editovaných Anoushiravan Ehteshamim a Rezou Molavim z Durham University a jejího blízkovýchodního oddělení. Práce pojednávají o specifických oblastech íránského vnímání zahraniční politiky v teorii i praxi. Je to velice zajímavé, vhodné pro nadšence teorie politologie i metodologie. Mně kniha posloužila k lepšímu pochopení íránského pohledu na mezinárodní systém, na mezinárodní smlouvy především, a na jejich důraz na multilateralismus a mezinárodní instituce (především Generální shromáždění OSN).

Stejně tak část, která se zabývá zkoumáním unipolárního světa, nebo Západem ještě stále řízeného světa. Z této části totiž plyne i poznatek, se kterým jsem se setkal například v jednání Rúháního a Chátamího, tedy zaměření se na Evropu a EU jako vyvažujícího prvku amerického unilateralismu. Kniha je pro své odkazy na výroky íránských politiků cenným zdrojem projevů a důležitých prohlášení. A kniha *Iran's security Policy in the Post-Revolutionary Era*, která je společným dílem amerických a íránských autorů – D. Bymana, S. Chubina, A. Ehteshamiho a J. Greena, mi oproti předchozímu, spíše teoretickému, diplomatickému rámci, ukázala, jakým způsobem jsou v íránské republice rozděleny bezpečnostní role a zodpovědnosti. Při čtení knihy R. Baera i různých článků jsem se v souvislosti s děním v Libanonu, Iráku, Afghánistánu neustále setkával s jednotkami Íránských revolučních gard, a právě tato kniha popisuje jejich vznik, fungování, podíl na íránské zahraniční politice i popis některých jejich operací v blízkovýchodních zemích. Byla cenným zdrojem pro pochopení vojenské síly íránského režimu a jeho bezpečnostní politiky v Iráku a vůči Izraeli a USA. Pro pochopení problematiky jaderné dohody a jejího kontextu je dobrým zdrojem práce českého bezpečnostního odborníka Miroslava Tůmy, který se již delší dobu zabývá jadernými zbraněmi, jejich šířením a problematikou, konkrétně pak nedávno vydaná publikace *Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislosti*.

Během svého hledání vhodných dokumentů a zdrojů jsem objevil na serveru *youtube.com* několik velice zajímavých dokumentů o Íránu a Blízkém východě. Tři dokumenty od BBC nesoucí název *Iran and The West* a popisující historii íránského vztahu se Západem, především Spojenými státy posledních několika desetiletí jsem použil pro jejich vysokou kvalitu. Je sice možné, že reportéři BBC nebyli při natáčení zcela nestranní, čehož jsem si nicméně nevšiml, ale i kdyby, nemělo to na mou práci vliv – videa byla velmi cenná díky mnoha rozhovorům s významnými evropskými, americkými i íránskými politiky, takže mi pomohla pochopit tento složitý vztah přímo z úst jeho tvůrců. A na kanálu Foreign Policy Research jsem zase objevil videa od amerického experta Amina Tarziho, která jsem použil pro jejich velkou analytickou kvalitu. Díky svým jazykovým znalostem byl Tarzi schopen přinášet velice detailní informace o zákulisních motivech íránské zahraniční i vnitřní politiky – tento zdroj byl využit především v části týkající se íránské vnitřní situace a důsledků zelené revoluce.

Protože Blízký východ je velice sledovaný region, a jaderný program i jaderná dohoda byla témata, která rezonovala mezinárodním společenstvím, existuje velké množství článků a analýz, které se tímto tématem zabývají. Ze serveru časopisu *Foreign Affairs* a think-tanku RAND Corporation bylo použito velké množství článků a analýz. RAND vytváří analýzy a podklady pro americkou strategii a rozhodování v nejrůznějších zahraničních problémech. Jejich analýzy jsou zpravidla velice důkladné a znalé místních poměrů i americké pozice, například: *Iran After the Bomb, How Would a Nuclear-Armed Tehran Behave?* – od Alirezy Nadera, či *Iran's Nuclear Future, Critical U.S. Policy Choices, The Self-limiting Success of Iran Sanctions* – od Ray Takyeha a Suzanne Maloney; *Containing Iran Strategies for Addressing the Iranian Nuclear Challenge* – od Roberta J. Reardona. Použil jsem je především díky jejich zaměření na strategii a bezpečnost, vnímanou z pohledu Američanů. Stejně tak i časopis *Foreign Affairs* – například články *Obama and the Middle East, Rightsizing the U. S. Role* od Marca Lynche; *Iran After the Deal* od Garyho G. Sicka, *A Windfall for Iran* autorů Amir-Mokri Cyruse a Hamida Biglariho, který se zabývá zahraniční politikou, diplomacií, bezpečností a geopolitikou – je vydatným zdrojem článků a esejů na téma jaderné dohody a americké strategie na Blízkém východě. Články z časopisů a novin jako jsou *The New York Times*, *Reuters*, *The Washington Post* či *Politico* jsem použil především pro jejich zaznamenání jednání a dějů a aktuálních vyjádření politiků k dohodě a vzájemným vztahům Mezi nimi však chci zdůraznit jeden článek, který mi velmi pomohl s rozkrytím iráckých aktivit v Iráku – tím je článek Dextera Filkinse z magazínu *The New Yorker* o osobě velitele speciálního komanda Revolučních gard Kásimu Sulejmaním, který je sice poměrně známá osoba na Blízkém východě, plánující boje proti Islámskému státu či rebelům v Sýrii, ale moc se toho o něm neví. Proto byl tento článek velice přínosný. Pro přesné znění některých formulací a projevů Baracka Obamy a G. W. Bushe jsem se obrátil i na oficiální webové stránky příslušných amerických institucí. Snažil jsem se hledat i starší časopisy, články a knihy, protože chci psát i o tom, jaký byl postoj Američanů a Íránců v té době, a to se lépe zhodnocuje na aktuálních textech, než při zpětném pohledu.

Metodou, kterou jsem zvolil při práci, byla analýza informací, jejich vzájemná komparace a konfrontace, vyvození určitých tezí a argumentů, které jsem později spojil při konfrontaci s mojí hlavní pracovní tezí, což je zachyceno v závěru práce.

Historie vzniku íránského jaderného programu

Írán pracoval na jaderném programu s přestávkami od vlády posledního šáha Rézy Páhláviho.¹ V té době byl Írán spojenec a partner Spojených států, Izraele a jedna z hlavních opor USA a Západu ve studené válce proti rozpínání sovětské moci směrem k Perskému zálivu.² Vzhledem k významu a důležitosti šáha pro americkou strategii byly i první jaderné reaktory Íránu dodány západními firmami.³ A Íránu byly dokonce nabízeny balistické střely.⁴ Byl to velice významný obchodní partner Izraele i Spojených států.⁵ Ovšem to, jestli šáh chce, či nechce mít vyspělý balistický program schopný eventuálně nést jadernou střelu, ale v letech 1978 a 1979 přestalo být důležité – revoluce, která byla později označena jako islámská íránská revoluce, ukončila vládu Rézy Páhláviho.

K moci se dostali šiiťští klerikové vedení ajatolláhem Rúholláhem Chomejním, který nastolil teokratický systém – vládu kněží, tzv. velájat-e faqíh.⁶ Nový režim byl nepřátelský jak vůči USA, Velké Británii a Izraeli, tak i Sovětskému svazu.⁷ A Chomejní hlásal „*ne východ, ani západ, ale islámská republika*“ a snažil se šířit svojí islamistickou revoluci do dalších zemí.⁸ Hlásal osvobození a povstání muslimů proti cizím mocnostem, svržení nelegitimních arabských vlád, které se zaprodaly Západu a povstání šíitů proti svým sunnitským vládcům.⁹ Íránský pokus o podporu a vývoz

¹ Miroslav Tůma, *Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislosti* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, v.v.i., 2016), 25.

² Douglas Little, *American Orientalism: The United States and the Middle East since 1945* (The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 2009), 167.

³ Wyn Q. Bowen a Joanna Kidd, „The Iranian Nuclear Challenge“, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 80, č. 2 (březen 2004): 261, <http://www.jstor.org/stable/3569241>

⁴ „The Truth Behind The Iran Nuclear Talks (2012)“, *Journeyman Pictures* (kanál), 18. dubna 2018, https://www.youtube.com/watch?v=RUz6F_MBsZk

⁵ Little, *American Orientalism: The United States and the Middle East since 1945*, 145.

⁶ Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam Will Shape the Future* (W. W. Norton & Company: New York, 2006), 52.

⁷ „The US is worse than Britain; Britain is worse than the US; the Soviet Union is worse than both“ Anoushiravan Ehteshami a Reza Molavi, eds., *Iran and the International System* (Routledge: New York, 2012): 78.

⁸ Cyril Bumbálek, „Politický systém Íránské islámské republiky a jeho transformace po roce 1989“ (dizertační práce, Univerzita Karlova v Praze, 2013): 236.

⁹ Marvin Zonis a Daniel Brumberg, *Khomeini, The Islamic Republic of Iran, and the Arab World* (Center for Middle Eastern Studies: Harvard University, 1987): 18-19.

revoluce začal podněcováním šiitských komunit v Iráku, Kuvajtu, Bahrajnu, Saudské Arábii i Libanonu a vyvolal velké znepokojení v sunnitském světě.¹⁰ Irácký diktátor Saddám Husajn v odpovědi na tuto novou hrozbu neváhal zaútočit na samotný Írán.¹¹

Tento válečný konflikt trval osm let a na obou stranách si vyžádal velké oběti. Zatímco ale Saddáma Husajna podporoval skoro celý arabský svět, Sovětský svaz i Západ, Írán bojoval sám. Navíc mezinárodní společenství mlčelo, když Saddám Husajn nasadil v bojích chemické zbraně a raketami ostřeloval Teherán, ve chvíli, kdy Írán zastavil irácký útok a postup do vnitrozemí. Technologie na tyto zbraně i další vyspělá technika, kterou Irák měl, navíc pocházela ze Západu. Íránské ztráty se počítaly ve statisících, a i přesto, že se ubránil a podařilo se mu obrátit irácký útok v ústup, tak žádných zisků nedosáhl.¹²

Pro Írán byla tato válka důležitým historickým i psychologickým momentem. Z hrůz této války si odnesl nedůvěru k Západu, nenávisť k Saddámu Husajnovi a vědomí, že v budoucnu se se svojí obranou nemůže na nikoho spoléhat.¹³ To platilo především v obraně proti zakázaným zbraním hromadného ničení. Protože možná jen jejich vlastnictví by bývalo Irák odradilo od útoku a jejich nasazení. Takováto válka se již nikdy neměla opakovat.¹⁴

Během války v 80. letech nebylo mnoho času ani prostředků k tomu, aby se ve výzkumu a vývoji jaderné energie mohly udělat velké pokroky.¹⁵ Nicméně na konci 80. let iráňští vědci získali od Abdula Kadira Chána – „otce pákistánské jaderné bomby“,¹⁶ technologie, které program obohacování uranu výrazně rozvinuly.¹⁷ V 90. letech potom

---

¹⁰„Iran: Exporting the Revolution: An Intelligence Assessment“, *National Foreign Assessment Center*, březen 1980, <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP81B00401R000500100001-8.pdf>

¹¹Little, *American Orientalism: The United States and the Middle East since*, 27.

¹²Tůma, *Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislosti*, 25.

¹³„Iran and The West 2/3: The Pariah State“, *Joniversity* (kanál), 6. února 2011, <https://www.youtube.com/watch?v=VlApPFTx7Y4>

¹⁴Tůma, *Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislosti*., 25.

¹⁵Ibid., 25.

¹⁶„Timeline of Nuclear Diplomacy With Iran“, *Arms Control Association* (web), duben 2018, <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>

¹⁷„The Truth Behind The Iran Nuclear Talks (2012)“.

od Pákistánu, Ruska i Číny nakupoval další technologie i techniku nutnou k realizaci jaderného průmyslu.¹⁸

Vztahy se Spojenými státy byly od revoluce nepřátelské a neměly se zlepšit.¹⁹ Írán se dle USA přímo, či nepřímo podílel na teroristických útocích a únosech a podporoval libanonskou skupinu Hizballáh, který Američané vinili z bombových atentátů na americkou ambasádu a základnu mariňáků v Bejrútu. Spojené státy na druhé straně intervenovaly během irácko-iránské protí Íránu a sestřelily v roce 1988 civilní letadlo s 290 pasažéry na palubě.²⁰

Nicméně iránská podpora teroristických skupin a obava USA z iránského jaderného programu a jeho snah získat potřebnou technologii vedla Washington k uvalení prvních jaderných sankcí proti Íránu.²¹ Írán po celou dobu však měl na jaderný program právo, neboť byl signatářem dohody o Nešíření jaderných zbraní (NPT – Non Proliferation Treaty) a dalších mezinárodních smluv o jaderné energii. Ty mu měly bránit využívat svůj program k vojenským účelům.²² Nedůvěra sice byla z pohledu USA opodstatnitelná, přesvědčivé důkazy se ale nenašly. Íránští vůdci zároveň opakovali, že jaderné zbraně jsou islámem zakázané a že o ně neusilují.

V 90. letech Írán zůstal z pohledu USA jejich nepřítelem, ale sám se vnitřně měnil. Ajatolláh Chomejní zemřel a jako jeho nástupce byl vybrán Alí Chameneí. Ten mezi šíitským klérem neměl takovou váhu jako Chomejní,²³ čímž se role a postavení prezidenta relativně posílilo.²⁴ Íránští prezidenti Akbar Hášemí Rafsandžání a Muhammad Chátamí se snažili opustit revoluční rétoriku a normalizovat vztahy jak se svými arabskými sunnitskými sousedy,²⁵ tak Západem a Spojenými státy. I iránsko-

---

¹⁸Bowen a Kidd, „The Iranian Nuclear Challenge“, 261-262.

¹⁹Daniel Byman et al., eds., *Iran's Security Policy in the Post-Revolutionary Era* (RAND: Santa Monica, 2001), 102.

²⁰Little, *American Orientalism: The United States and the Middle East since 1945*, 251-252.

²¹„Timeline of Nuclear Diplomacy With Iran“.

²²Tůma, *Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislosti*, 26.

²³Bumbálek, „Politický systém Íránské islámské republiky a jeho transformace po roce 1989“, 160.

²⁴Bumbálek, „Politický systém Íránské islámské republiky a jeho transformace po roce 1989“, 163.

²⁵Daniel Byman et al., eds., *Iran's Security Policy in the Post-Revolutionary Era*, 75.

saudské vztahy se podařilo na čas urovnat.²⁶ A přestože Írán stále brojil proti Spojeným státům a podporoval některá hnutí a skupiny, které byly Washingtonem brány jako teroristické, celkově přestával být Írán revolučním státem.²⁷ Spojeným státům bylo dokonce nabídnuto podílet se na těžbě íránské ropy, což však bylo ve Washingtonu nakonec zamítnuto.²⁸ Nepřátelský vztah měl ale Teherán nadále s Izraelem, Saddámem Husajnem v Iráku a sunnitským Tálibánem v Afghánistánu

---

²⁶Bumbálek, „Politický systém Íránské islámské republiky a jeho transformace po roce 1989“, 235.

²⁷Ibid., 164.

²⁸Ray Takeyh a Suzanne Maloney, „The self-limiting success of Iran sanctions“, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 87, č. 6 (listopad 2011): 35,

<http://www.jstor.org/stable/41306991>

Válka proti teroru

Dne 11. září 2001 narazila do Pentagonu a newyorského Světového obchodního centra letadla, která unesli muslimští teroristé napojení na síť al-Káida.²⁹ George Bush vzápětí vyhlásil válku proti teroru a Spojené státy se rozhodly viníky a organizátory tohoto útoku najít a potrestat. Vůdci i členové al-Káidy měli své útočiště v hornatém pomezí mezi Pákistánem a Afghánistánem, kde se schovávali pod ochranou Tálibánu. Spojené státy se tedy rozhodly jít do Afghánistánu a tam se vypořádat jak s Tálibánem, tak s al-Káidou. Letecké bombardování bylo účinné, a části Afghánistánu se změnilo v prach, ale Tálibán ani al-Káidu v jejich horských pevnostech těmito útoky zničit nešlo. Spojené státy nemohly dosáhnout svého cíle pouze leteckou kampaní.³⁰

Írán zde měl ale své zájmy, spřátelené bojovníky a skupiny. Írán proti Tálibánu v minulosti mobilizoval, když tato skupina obsadila město MazzáreŠaríf a pozabíjela tam íránské diplomaty.³¹ Nyní Íránci nabídli Spojeným státům své znalosti a kontakty a společnou spolupráci se Severní aliancí poté osvobodili Kábul.³² Írán také využil svého vlivu a pomohl při sestavování nové vlády prezidenta Hamída Karzáje.³³ Americké jednotky vyslané do Afghánistánu poté samy pokračovaly v boji s členy al-Káidy a snažily se dostat jejich vůdce – Usámu bin Ládina a Ajmána Zavahrího; a také zabránit návratu Tálibánu. Írán se díky Spojeným státům zbavil nebezpečného nepřítele a doufal ve spolupráci a zlepšení vztahů s USA.³⁴

Avšak prezident Bush na vztahu s teheránským režimem nechtěl nic měnit, naopak ve svém projevu o stavu Unie ze dne 29. ledna 2002 hodlal v boji proti teroru a Íránu přitvrdit. Při tomto projevu vyjmenoval ty státy a organizace, které jsou dle něj

²⁹Little, *American Orientalism: The United States and the Middle East since 1945*, 1.

³⁰Ibid., 318.

³¹Daniel Byman et al., eds., *Iran's Security Policy in the Post-Revolutionary Era* (RAND: Santa Monica, 2001), 70.

³²Bumbálek, „Politický systém Íránské islámské republiky a jeho transformace po roce 1989“, 239.

³³Dexter Filkins, „The Shadow Commander: Qassem Suleimani is the Iranian operative who has been reshaping the Middle East. Now he's directing Assad's war in Syria.“, *The New Yorker*, 30. září 2013, <https://www.newyorker.com/magazine/2013/09/30/the-shadow-commander>

³⁴„Iran and The West 3/3: Nuclear Confrontation“, *Joniversity* (kanál), 6. února 2011, <https://www.youtube.com/watch?v=dfisKgJ8UWY>

podporovateli terorismu, šířiteli teroru i výrobci zbraní hromadného ničení. Nepřátelskými státy Spojených států a světového společenství byly Severní Korea, Irák a Írán. Dle prezidenta Bushe tyto státy tvoří tzv. Osu zla, která šíří terorismus a nestabilitu ve světě.³⁵ Příným okamžitým důsledkem tohoto projevu bylo zhoršení a ukončení americko-iránské spolupráce a poškození pozice reformních a prozápadních politiků kolem prezidenta Chatámího.³⁶

Invaze do Iráku

Následným Bushovým krokem v boji proti teroru bylo obvinění Iráku z výroby a vlastnictví zbraní hromadného ničení. To, že by v Iráku byly zbraně hromadného ničení, se nikdy nepotvrdilo a někteří později tvrdili, že kdyby Spojené státy opravdu věděly, že Saddám Husajn má zbraně hromadného ničení a že je může použít v obraně, své vojáky by tam neposlaly. Nicméně Spojené státy spolu s Velkou Británií předaly Saddámu Husajnovi ultimátum, aby opustil zemi, a když neuposlechl, tak dne 20. března 2003 zaútočily.

Kromě zbraní hromadného ničení prezident Bush jako důvod invaze také zmiňoval snahu šířit demokracii a liberalismus do muslimského světa. Nejspíše se domníval, že autokracie a diktatury, oprese a nesvoboda jsou jediným zdrojem a příčinou terorismu a nenávisti muslimů vůči USA a západní demokracii a že Irák je nejvhodnějším adeptem na tento pokus.

Je dobré zmínit, že arabské země Perského zálivu nebyly tímto krokem USA nadšeny. Tyto monarchie vládly autokraticky, ne demokraticky a své rostoucí populace si namísto poskytnutí větších práv kupovaly ropným bohatstvím. Arabové si byli zároveň vědomi geopolitického významu Husajnova silného Iráku. Území Iráku vždy v historii fungovalo jako hráz proti rozpínání vlivu Íránu a Peršanů na západ do arabských zemí.³⁷

---

³⁵Little, *American Orientalism: The United States and the Middle East since 1945*, 345.

³⁶„Iran and The West 3/3: Nuclear Confrontation“.

³⁷James A. Baker III a Lee H. Hamilton, „*The Iraq Study Report Group*“, (2006): 24, <https://www.iraqsolidaridad.org/2006/docs/gei-1.pdf>

Koalici ochotných se díky masivní letecké i technologické převaze, podpoře Kurdů a některých sunnitských kmenů, ale i pasivitě a dezerci velké části irácké armády invaze povedla a spojenci velmi rychle dobyli Bagdád, Basru, Tikrít, Kirkúk i Mosul.

Írán se ještě před invazí pokoušel se Spojenými státy komunikovat a podílet na svržení Saddáma Husajna, jeho režimu a strany Baas a vytvoření nové vlády, stejně jako předtím v Afghánistánu. Ale USA odmítly a Írán sledoval, jak největší světová velmoc ničí sousední režim a bál se, že tato masivní vojenská síla může být použita také proti němu.³⁸

Začátek jaderných jednání

Spojené státy totiž jednaly jen o své vůli, bez podpory v OSN i bez souhlasu Rady bezpečnosti. Zaútočily navzdory nesouhlasu svých spojenců i odporu ostatních velmocí. Když tedy Spojené státy začaly mluvit o změně režimu jako o jednom z cílů svého tažení, iránský režim si ne bez důvodů myslel, že je další na řadě. Spojené státy nikdy nebyly šťastné, že ztratily Írán jako spojence a že tam nyní vládne nepřátelský režim.³⁹ A Írán měl také s americkým a zahraničním vměšováním do svých záležitostí dlouhou historickou zkušenost. Například v roce 1953 byl v tajné operaci USA a Velké Británie svržen populární premiér Muhammad Mosaddek, který odmítal jednat tak, jak chtěly tyto mocnosti.⁴⁰ Když tedy v roce 2002 exilová opoziční skupina Lidové mudžahidové (People's Mojahedin Organization of Iran - *Mojahedin-e Khalq*) oznámila, že Írán tajně vybudoval jaderné středisko v Natanzu a Aráku a že možná porušuje pravidla pro jaderný program, Írán se oprávněně obával, že Spojené státy by mohly na základě těchto „důkazů“ zaútočit na něj, stejně jako předtím na Irák, a konečně docílit změny režimu, kterou chtěly.

---

³⁸Filkins, „The Shadow Commander: Qassem Suleimani is the Iranian operative who has been reshaping the Middle East. Now he's directing Assad's war in Syria.“.

³⁹ „How can U.S. policy interests be preserved if the shah falls?“ Little, *American Orientalism: The United States and the Middle East since*, 149.

⁴⁰Little, *American Orientalism: The United States and the Middle East since 1945*, 57.

Írán tak měl po roce 2003 místo nepřátelského Saddáma Husajna a Talibánu za sousedy z obou stran Spojené státy americké a několik set tisíc amerických vojáků. A co prezident George Bush udělá,⁴¹ to Írán nevěděl.

Íránci měli několik možností, jak zachránit svou zem před invazí a režim před zničením. Důležité bylo diplomaticky jednat a pokusit se přesvědčit Západ, že Írán nikdy neměl zájem o to budovat a vlastnit jadernou bombu, že pouze naplňuje své jaderné právo jakožto signatář mezinárodních dohod. Zároveň však chtěl pokračovat v jaderném programu. Protože, kdyby se eventuálně Íráncům podařilo vybudovat základnu pro budoucí jaderný arzenál a měli by i potřebné technologie, nemuseli by se již možnosti cizí invaze a útoku tolik obávat.⁴²

Nabízí se otázka, zdali Írán kdy chtěl mít jadernou bombu, či znalosti toho jak jí vyrobit a také vlastnit dostatečné zásoby obohaceného uranu na její výrobu. Někteří odborníci si myslí, že Írán nikdy nechtěl mít jadernou bombu a citují prohlášení íránských nejvyšších duchovních, kteří používání těchto zbraní odsuzovali,⁴³ na druhou stranu ti samí duchovní a další íránské politici obhajovali a obhajují právo Íránu mít znalost pokročilé jaderné technologie a schopnost jakkoliv se bránit.⁴⁴ Jiní si myslí, že Írán z obavy z útoku opustil vojenský vývoj v roce 2003,⁴⁵ další si myslí, že k tomu došlo až v roce 2006, kdy se celková americká pozice ve světě se změnila a zdálo se, že

---

⁴¹ G.W.Bush: „The Iranians should not have a nuclear weapon, the capacity to have a nuclear weapon, or the knowledge as to how to make a nuclear weapon.“ David Hastings Dunn, „Real Men Want to Go to Tehran: Bush, Pre-Emption and the Iranian Nuclear Challenge“, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 83, č. 1 (leden 2007): 27, <http://www.jstor.org/stable/4122038>

⁴² Hasan Rúhání: „While we were talking with the Europeans in Tehran, we were installing equipment in part of the facility in Isfahan. In fact by creating a calm environment, we were able to complete the work in Isfahan.“ „Amin Tarzi - Iranian Grand Strategy under the Ayatollahs - FPRI's 2013 Middle East History Institute“, *Foreign Policy Research Institute* (kanál), 5. února 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=L2U7SiHx5Lw>

⁴³ „V r. 2004 ájatolláh Alí Chameneí vyhlásil tzv. fatvu, tj. nábožensko-právní výnos, který konstatoval, že výroba, vlastnictví a použití jaderných zbraní, stejně jako dalších zbraní hromadného ničení, odporuje učení islámu.“ Tůma, *Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislosti*, 26.

⁴⁴ Hasan Rúhání: „The Fundamental principle in Iran's relations with America - our entire focus - is strength. Strength in politics, culture, economics, and defense - especially in the field of advanced technology - is the basis for the preservation and overall preservation of the System, and will force the enemy to surrender.“ Tarzi - Iranian Grand Strategy under the Ayatollahs - FPRI's 2013 Middle East History Institute“.

⁴⁵ „Key Judgments From a National Intelligence Estimate on Iran's Nuclear Activity“, *The New York Times*, 4. prosinec 2007, <https://www.nytimes.com/2007/12/04/washington/04itext.html>

USA jsou v takových problémech, že další invazi nepodniknou,⁴⁶ a další skupina je přesvědčena, že Írán chtěl bombu celou dobu a ani po uzavření jaderné dohody v roce 2015 se tohoto přání nevzdal.⁴⁷ Jeden z mála lidí, kdo to skutečně ví je nejvyšší vůdce Alí Chameneí, který je nejvyšší autoritou ve všech nejdůležitějších rozhodnutích v Íránu.

Proto, aby podpořil dojem, že jeho jaderný program je v pořádku a aby se vyhnul americké invazi, začal tedy Írán v říjnu 2003 jednat s Evropskou unií i Mezinárodní agenturou pro atomovou energii (IAEA – International Atomic Energy Agency). Jednání byla složitá a zdlouhavá a točila se kolem práva na obohacování, budování důvěry, rušení amerických sankcí, pozastavení zpracovávání a obohacování uranu a posléze i počtu centrifug a kontrol.⁴⁸

Z rozhovorů bylo zřejmé, že Íránci se nechtějí vzdát svého práva a možnosti si sami řídit jaderný program, nicméně s americkými jednotkami za hranicemi v mnoha bodech museli slevit, aby jednání, tedy neútočení, mohlo pokračovat. Evropané s Íránem budovali za prezidentů Rafsandžáního i Chatámího poměrně čilé kulturní a obchodní vztahy a sami otevřeně kritizovali Bushova válečná rozhodnutí, ani pro ně nebyla další válka dobrým výsledkem.⁴⁹

Vliv USA na Írán

Vliv USA na íránské rozhodování a jeho vnitřní politiku je důležité zmínit. Americká tvrdá pozice, reprezentovaná například neokonzervativci a Johnem Boltonem, a její hrozby Teheránu vždy posílily v Íránu ty síly, které měly na starosti bezpečnost, které nevěřily Západu a nechtěly jednat s USA. Tudíž tento tvrdý až nepřátelský postoj amerických zástupců při jednáních a rozhovorech i neuspokojivost jednání měly vliv na vyjednávací pozici Chatámího zástupců Mohammada Džaváda Zarífa i Hasana Rúháního. Jejich diplomatická pozice se zhoršovala s tím, jak pozice konzervativců a

⁴⁶ „Zero Days [SubtituladoEspañol]“, *Darkweb64* (kanál), 7. září 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=J50bUcf8gfc>

⁴⁷ Benjamin Netanjahu “...Iran lied about never having a nuclear weapons program,” Alexander Fulbright, „Netanyahu: Iran brazenly lied about nuclear program, has made plans to revive it“, *Times of Israel*, 30. dubna 2018, <https://www.timesofisrael.com/pm-iran-lied-about-nuclear-plans-continued-to-expand-program-after-deal/>

⁴⁸ „Timeline of Nuclear Diplomacy With Iran“.

Revolučních gard v Teheránu rostla. Po letech jednání, kdy Írán i Západ v roce 2005 souhlasil s částečnými ústupky, přišel výsledek už zkrátka pozdě. V Íránu byli zvoleni do parlamentu konzervativci a odpůrci jednání a sblížování se Západem a v roce 2005 vyhrál volby prezident Mahmúd Ahmadínežád, který byl velice odlišný politik od reformního Chatámího, i od typu politika, s nímž by Západ chtěl jednat.⁵⁰

Teherán, iránské konzervativní elity a Revoluční gardy, které se dostávaly k moci, se tedy rozhodli po dvou letech jednání čelit americkému tlaku jinak než použitím diplomacie. Rozhodli se systematicky podrývat americké snahy zlepšit v Iráku bezpečnostní i politickou situaci. Tím chtěly nechat Američany krváčet v Iráku tak dlouho, dokud to bylo možné, aby další válku, invazi a okupaci nechtěli sami začít.

Zhoršení situace v Iráku

Povstalci a sektářské násilí

Přestože Američané a jejich spojenci rychle dobyli Irák, další kroky a postup byly mnohem složitější a ukázalo se, že spojenci na ně nebyli předem dostatečně připraveni.⁵¹ Především měli špatné předpoklady o irácké společnosti, úrovni vzdělanosti a nadšení obyvatel pro liberální stát. Irák byl demograficky rozdělený na tři velké skupiny – šíitské Araby, sunnitské Araby a Kurdy. Šiité byli nejpočetnější a měli blízko k padesáti procentům z populace, zbytek, po zhruba dvaceti procentech, připadal sunnitům a Kurdům. Šiité i Kurdové byli za režimu Saddáma Husajna zbaveni téměř jakéhokoliv podílu na moci, a když revoltovali, byli brutálně potlačeni. Když starý režim kolem Saddáma Husajna, jeho tikrítského klanu a strany Baas padl, sunnité, kteří předtím vládli, se stali těmi, kterým vládli jejich bývalí „poddaní“. V demokratických volbách po pádu Husajna vyhráli zástupci šíitských skupin společně s Kurdy, zatímco sunnité se jich moc neúčastnili. Šiitští a kurdští politici následně začali čistit státní správu i veřejný život od bývalých baasistů, tedy sunnitů.⁵²

---

⁴⁹ „Iran and The West 3/3: Nuclear Confrontation“.

⁵⁰ „Iran and The West 3/3: Nuclear Confrontation“.

⁵¹ Baer, *The Devil We Know: Dealing with the New Iranian Superpower*, 22.

⁵² Baker III a Hamilton, „*The Iraq Study Report Group*“, 17.

Ihned po invazi ale vypukla povstání a vojáci, kteří byli propuštěni z armády či dezertovali, se přidávali k centrům odporu. Přidávali se k nim kvůli finanční i existenční situaci, ale i pro sympatie a nadšení z islamistické a baasistické ideologie. Tyto skupiny tedy neměly pouze povstalecký a paramilitární charakter, ale byl tu i kriminální a extrémistický rozměr, který je charakterizoval. V těchto skupinách bylo navíc velké množství roztrpčených a zklamaných sunnitů. Někteří z nich si možná přáli pád Saddáma Husajna, ale rozhodně si nepřáli šíitskou nadvládu.⁵³ Tyto fakta a aspekty přidaly povstáním a bojům sektářský rozměr. Sunnitští povstalci běžně útočili na demokratickou, šíity ovládanou vládu, její policisty i vojáky, ale také na obyčejné civilisty a šíity obzvláště.⁵⁴

Tím sunnitě vyvolali a podpořili vznik obdobných skupin na straně šíitů, kteří se jim chtěli mstít a bránit se proti nim. Uprostřed mezi těmito boji a skupinami byly americké jednotky, které měly potírat povstání, zajišťovat bezpečí státu a rodícího se demokratického systému. A tyto útoky jim přidělovaly obrovské problémy jak praktické, tedy jak se s útoky vypořádat, tak politické. Neboť přestože si Spojené státy nezvolily žádnou stranu, stály na straně vlády, tedy zájmů šíitů a Kurdů. Brzy bylo zřejmé, že spojenci nejsou schopni zájmy všech skupin vyvažovat ani zajistit bezpečnost a kontrolu v rozvráceném Iráku a postupně tak ztráceli politický vliv nad děním v zemi.⁵⁵

Íránský vliv v Iráku

Írán tyto procesy sledoval a rozhodl se jich využít ve svůj prospěch. Íránské revoluční gardy (IRGC – Islamic revolutionary guard corps, *Sepáh-e pásdárán-e enqeláb-e islámí*) a elitní jednotka Quds vedená Kásimem Sulejmáním se rozhodly způsobit spojencům a USA v Iráku velké nepříjemnosti. Tyto elitní jednotky, které částečně fungují jako normální armáda, částečně jako milice kontrolující pořádek a bezpečnost v Íránu, a zároveň i jako zpravodajská služba,⁵⁶ měly v Iráku velké množství

---

⁵³Ibid., 17.

⁵⁴Baker III a Hamilton, „*The Iraq Study Report Group*“, 10.

⁵⁵David Satterfield vysoký úředník pro Irák Ministerstva zahraničí Spojených států: „decline in attack on American forces in Iraq „has to be contributed to an Iranian policy decision.“ Baer, *The Devil We Know: Dealing with the New Iranian Superpower*, 28.

⁵⁶Daniel Byman et al., eds., *Iran 's Security Policy in the Post-Revolutionary Era*, 33.

agentů, přátel a spojenců, většinou mezi kurdskými a šíitskými skupinami a vůdci.⁵⁷ Ti totiž bojovali a vzdorovali Saddámu Husajnovi v 70. a 80. letech, a když byla povstání potlačena, našli útočiště v Íránu. Když jeho režim padl, vrátili se a byly to v podstatě jediné elity, které mohly v Iráku získat uznání a vládnout.

Íránci neměli své spojence jen mezi politickými elitami, ale měli je i mezi bojovníky a vůdci sektářských skupin.⁵⁸ Mezi tyto skupiny patřila kupříkladu brigáda Badr či Mahdího armáda. Brigáda Badr byla vojenským křídlem silné šíitské politické strany Nejvyšší rada pro islámskou revoluci v Iráku (SCIRI – Supreme Council for Islamic Revolution in Iraq), která se podílela na vládě, a ovládala klíčová ministerstva, díky čemuž členové této skupiny začali postupně srústat se státní bezpečností.⁵⁹ Mahdího armáda byla skupina, která ovládala a bránila několikamilionové předměstí Bagdádu, tzv. Sadr City, jejím vůdcem byl populární šíitský klerik Muktada Sadr. Tito sadristé velice houževnatě bojovali jak se sunnity, tak s Američany, a občas i s iráckou bezpečností.⁶⁰

Íránské revoluční gardy se však nedržely striktně jen šíitů, jednaly pragmaticky a byly schopny překračovat sektářské linie. Někteří američtí zástupci v Bagdádu se domnívali, že Íránci spolupracovali i s radikálními sunnitskými skupinami, které se do Iráku dostávaly především přes Sýrii, a stejně jako jiné je finančně i materiálně podporovali jen proto, aby Američanům přivodili větší ztráty a více destabilizovali společnost i Irák.⁶¹

Kvůli tomuto chaosu se za této složité politické i bezpečnostní situace nedařilo vybudovat v Iráku silný a bezpečný režim. Američtí vojáci tam denně umírali a americkou vládu to stálo biliony dolarů. Íráncům se nejen podařilo Spojené státy v Iráku

---

⁵⁷Ibid., 55-57.

⁵⁸Filkins, „The Shadow Commander: Qassem Suleimani is the Iranian operative who has been reshaping the Middle East. Now he’s directing Assad’s war in Syria”.

⁵⁹Baker III a Hamilton, „*The Iraq Study Report Group*“, 11.

⁶⁰Baer, *The Devil We Know: Dealing with the New Iranian Superpower*, 25-26.

⁶¹Západní diplomat v Bagdádu v rozhovoru s Filkinsem: “Suleimani wanted to bleed the Americans, so he invited the jihadis, and the things got out of control.” Filkins, „The Shadow Commander: Qassem Suleimani is the Iranian operative who has been reshaping the Middle East. Now he’s directing Assad’s war in Syria”.

takto paralyzovat,⁶² ale i rozšířit svůj vlastní vliv v sousední zemi. Díky spojenectvím, manipulaci, vydírání i korupci svůj vliv rozšířili do té míry, že iráčtí politici, často s dvojitým íránským občanstvím, jezdili pravidelně na poradu do Teheránu pro instrukce.⁶³

Americký „irácký“ problém

Američané nemohli z Iráku odejít, byli tam vojensky i politicky vázáni a prezident Bush do invaze v Iráku sám vložil veliký kredit.⁶⁴ Ale s tím, jak se situace v Iráku měnila v občanskou a sektářskou válku, a Američané nemohli udělat téměř nic proto, aby tomu zabránili,⁶⁵ se Teherán, Mahmúd Ahmadínežád a jeho spojenci cítili dostatečně pány situace, aby jakékoliv další jednání o omezení jaderného programu ukončili a přístup odborníkům z IAEA byl odepřen.

Po roce 2006 se tak Írán mohl prezentovat jako ten, kdo odolal tlaku Spojených států, zároveň díky situaci v Iráku Spojené státy nemohly najít dostatečnou podporu mezi spojenci a pochopení ve světě, aby mohly Írán potrestat za jeho vzdor i chování vojenským úderem. Američané i spojenci věděli,⁶⁶ že každý voják v Iráku i Afghánistánu by se pak stal cílem nějakého atentátníka. Na Írán však přesto byly uvaleny sankce za to, že ukončil a opustil jaderná jednání. A to nejen sankce ze strany USA, ale i od RB OSN.⁶⁷

---

⁶²„Iran appears content for the U.S. military to be tied down in Iraq, a position that limits U.S. options in addressing Iran’s nuclear program and allows Iran leverage over stability in Iraq.“ Baker III a Hamilton. „*The Iraq Study Report Group*“, 25.

⁶³Baer, *The Devil We Know: Dealing with the New Iranian Superpower*, 68.

⁶⁴Baker III a Lee H. Hamilton, „*The Iraq Study Report Group*“, 9.

⁶⁵Podle uniklých diplomatických zdrojů z WikiLeaks americký generál Petraeus poslal přes irácké úředníky zprávu Sulejmánímu, v které ho žádala, aby zastavil raketové útoky na americkou ambasádu a americké základny ze strany Mahdího armády. Sulejmání vyjednal příměří. Filkins, „*The Shadow Commander: Qassem Suleimani is the Iranian operative who has been reshaping the Middle East. Now he’s directing Assad’s war in Syria*“.

⁶⁶Britský diplomat Sir John Sawers: „The Iranians wanted to be able to strike a deal whereby they stopped killing our forces in Iraq in return for them being allowed to carry on with their nuclear programme: 'We stop killing you in Iraq, stop undermining the political process there, you allow us to carry on with our nuclear programme without let or hindrance.' “ „*Iran and The West 3/3: Nuclear Confrontation*“.

⁶⁷„*Timeline of Nuclear Diplomacy With Iran*“.

Írán a jeho vliv na Blízkém východě

Když Spojené státy svrhly režim Tálibánu a Saddáma Husajna, Írán byl na jednu stranu obklíčen americkými vojsky a základnami a bál se invaze, na druhou stranu USA neplánovaně poskytly Íránu možnost expandovat do Afghánistánu a Iráku.⁶⁸ Íránský vliv na Blízkém východě se však neomezoval jen na tyto země.

Když v roce 1979 Chomejního islámská revoluce v Íránu uspěla, neznamenal to jen rozpad americké bezpečnostní strategie v Perském zálivu, ale i geopolitickou změnu v regionu samotném.

Írán a šíité

Írán byl vždy významnou zemí a zároveň měl nejpočetnější šíitskou populací na Blízkém východě i na světě. Šíité byli v mnoha arabských zemích ostrakizováni, přehlíženi a kvůli jejich historickému sporu se sunnity i diskriminováni. Nikde nevládli ani neměli silnou pozici. V Persii – Íránu byl šíitský klér od doby Safíovců početný a silný a Kadžárovci i dynastie Páhlávi musela jejich existenci reflektovat. Když se v Íránu šíitští duchovní plně chopili moc, byl to impulz i pro ostatní šíitské komunity na Blízkém východě a také to byl šok pro jejich vlády.

Chomejní a ostatní ajatolláhové se rozhodli v revolučním nadšení šířit svoji revoluci i za hranice Íránu. Přestože chtěli oslovit všechny muslimy, jejich snaha nakonec cílila především na šíity.⁶⁹ Mohli se přitom opřít o šíitské duchovenstvo, nebo íránské expatrioty. Většina šíitských kněží totiž studovala buď v iráckém Nadžafu, či íránskému Qomu a tudíž byli často přáteli, příbuznými, studenty či spolužáky teheránských ajatolláhů.⁷⁰ Podařilo se jim to ale jen v případě Libanonu. Spolupráce

---

⁶⁸Maaike Warnaar, *Iranian Foreign Policy During Ahmadinejad: Ideology and Actions* (Palgrave Macmillan: New York, 2013), 114-115.

⁶⁹Zonis a Brumberg, *Khomeini, The Islamic Republic of Iran, and the Arab World*, 17.

⁷⁰Ibid., 35.

místních šíitských duchovních – Muhammada Husajna Fadlalláha, Abbáse al-Músawího a Subhí al-Tufajlího a Íránu dala vzniknout hnutí Hizballáh.⁷¹

Hizballáh

Hizballáh vznikl v Libanonu po izraelské invazi v roce 1982.⁷² V Libanonu zuřila v letech 1975-1990 občanská sektářská válka a výše zmínění duchovní hledali u Chomejního podporu a pomoc pro šíitskou komunitu, která se musela bránit proti všem ostatním skupinám i proti izraelské armádě. Chomejní poslal do údolí Biká několik set vojáků Revolučních gard, kteří se neměli účastnit bojů, ale jen trénovat a cvičit vlastníky bojovníky Hizballáhu.⁷³ Hizballáh se během let stal nejúspěšnější ozbrojenou skupinou v Libanonu a dokonce nejsilnější politickou stranou v parlamentu.⁷⁴ A pro svůj boj s Izraelem byl také velice populární v arabském světě.⁷⁵

Hizballáh jednal a jedná sice do velké míry autonomně, ale stále zůstává iránskou spřátelenou a loajální skupinou.⁷⁶ Írán pomáhal Hizballáhu financovat opravu válkou zničeného jižního Libanonu a Revoluční gardy nadále asistují Hizballáhu jak s výcvikem, tak i s dodávkami výzbroje a zbraní, především raket.⁷⁷ Právě rakety, vedle guerillového vedení boje, tak dobře posloužily Hizballáhu v bojích s Izraelem. Kdy byl Hizballáh jak při konfliktu v 90. letech, tak v roce 2006 schopen bez přestání ostřelovat izraelská území a toho pak propagandisticky využít.

Hizballáh zůstává úspěšným vzorem pro vytváření jakýchkoliv guerillových, paramilitárních skupin mezi šííty v arabských zemích. Skupin, které jsou efektivní v boji, jsou schopny dobře ovládat území a zemi, a které jsou přátelské a loajální vůči Teheránu.

⁷¹ Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam Will Shape the Future* (W.W.Norton & Company: New York, 2006), 82.

⁷² Zonis a Brumberg, *Khomeini, The Islamic Republic of Iran, and the Arab World*, 57.

⁷³ Daniel Byman et al., eds., *Iran's Security Policy in the Post-Revolutionary Era*, 81.

⁷⁴ Ibid., 81.

⁷⁵ Baer, *The Devil We Know: Dealing with the New Iranian Superpower*, 125.

⁷⁶ Subhí al-Tufajlí: „We follow the Path of Imam Khomeini and carry out his orders. We ask all Muslims to follow the guidelines of Imam Khomeini. We believe that the leadership of the Islamic Republic of Iran is the direction of all Muslims of the World,“ Zonis a Brumberg, *Khomeini, The Islamic Republic of Iran, and the Arab World*, 59.

Tím, že Írán pomáhal vytvořit tuto skupinu, získal jak cenného spojence v arabském světě, který byl pro persky mluvící Íránce částečně uzavřen, tak i pomoc v boji proti Izraeli. Hizballáh dokázal, že při boji s izraelskou armádou umí používat asymetrické vedení boje, terorismu i propagandy, a také že je schopen raketovými útoky přenést boj do Izraele.⁷⁸ Což dobře ukázal právě 34 denní válečný konflikt s Izraelem v roce 2006.

Snahou Teheránu bylo a je držet jakékoliv konflikty ohrožující Írán co nejdále od vlastního území. Íránské revoluční gardy, které jsou zodpovědné za íránskou bezpečnostní i zahraniční politiku vůči Libanonu, Sýrii, Iráku, Palestinským územím i Afghánistánu,⁷⁹ by v případě konfliktu mohly hrozit využít svého libanonského spojence a ohrožovat izraelské obydlené oblasti raketami Hizballáhu. Tato strategie v sobě má zkušenosti z íránsko-irácké války i vědomí americké a izraelské technologické a letecké převahy i dobrou znalost slabostí protivníka.

Írán a ropa

Kromě spolenectví s Hizballáhem a vlivu na šíity měl Írán i další velkou výhodu. Díky své geografické poloze oplývá velkým množstvím ropy a zemního plynu a zároveň je v pozici, kdy může kontrolovat důležité námořní i pozemní trasy, kterými tyto suroviny proudí do cílových destinací.

Írán byl do příchodu Evropanů vždy námořní velmocí Perského zálivu. Dnes v době americké dominanci v Zálivu vyvinul taktiku, jak se ubránit a dokonce zničit americké lodě.⁸⁰ Taktikou je zaútočit na americké lodě najednou z mnoha směrů s pomocí mnoha malých „sebevražedných lodí“ a útočných člunů a tím překonat lodní

---

⁷⁷ Filkins, „The Shadow Commander: Qassem Suleimani is the Iranian operative who has been reshaping the Middle East. Now he’s directing Assad’s war in Syria.“.

⁷⁸ Hasan Nasrallah: „It is impossible for us to fight the Israelis through traditional and classical methods, but rather through a war of attrition, whereby we drain its energy, weaken it, then one day force it to withdraw.“ Baer, *The Devil We Know: Dealing with the New Iranian Superpower*, 67.

⁷⁹ Daniel Byman et al., eds., *Iran’s Security Policy in the Post-Revolutionary Era*, 54.

⁸⁰ Daniel Byman et al., eds., *Iran’s Security Policy in the Post-Revolutionary Era*, 90.

obranu.⁸¹ Dle simulací by tato taktika byla účinná. Díky tomu by Íránu mohl vytlačit americkou flotilu ze Zálivu a kontrolovat ho.

Írán by dále mohl, stejně jako v minulosti, hrozit uzavřením Hormúzského průlivu. Tímto průlivem denně putuje na 20 procent světové spotřeby ropy – cca 17 mil. barelů.⁸² Írán má na pobřeží rozmístěné baterie protilodních raket typu Silkworm, kterými je schopen potápnout lodě a tankery s ropou a tím průliv uzavřít. Tyto rakety jsou dobře skryté a neexistuje plán, kterým by bylo možné je všechny zlikvidovat. Kdyby byl Hormúzský průliv uzavřen, okamžitě by to zvedlo cenu ropy a vyvolalo ekonomickou krizi.⁸³

Íránská moc a kontrola nad ropou ale pramení i z jeho vlivu na šíitské a kurdské politiky a centrální vládu v Bagdádu. Obratným jednáním a díky svým spojencům je schopen ovlivňovat rozhodnutí ohledně ropných kontraktů a využívání ropovodů a to jak na šíitském jihu kolem Basry, tak na severu u Kurdů kolem Kirkúku.⁸⁴

Írán a Perský záliv

Další oblastí, která souvisí s ropou i šíitskými skupinami a kam proniká íránský vliv, jsou arabské břehy Perského zálivu. Většina obyvatel pobřeží Perského zálivu jsou totiž šíité a Írán se již v 80. letech snažil získat jejich přízeň.⁸⁵ Zároveň se na územích, kde žijí, nachází ropná pole a rafinerie. Írán by se pomocí nepokojů mohl snažit tyto oblasti destabilizovat a tím ovlivňovat ropnou produkci i ceny ropy. Samozřejmě v případě většího konfliktu by se mohl Írán, kvůli přítomnosti amerických základů ve státech Perského zálivu, zaměřit přímo i na rafinerie, těžební vrty a plošiny a tyto státy potrestat za jejich spolupráci s USA.⁸⁶

---

⁸¹Dle *New York Times* strategická simulace válečné hry “The sheer numbers involved overloaded their ability, both mentally and electronically, to handle the attack,” námořní důstojník přítomný u této simulace v rozhovoru s Baerem: “The whole thing was over in maybe 10 minutes.” Baer, *The Devil We Know: Dealing with the New Iranian Superpower*, 74.

⁸²Baer, *The Devil We Know: Dealing with the New Iranian Superpower*, 95.

⁸³Ibid., 95.

⁸⁴Ibid., 96.

⁸⁵Daniel Byman et al., eds., *Iran's Security Policy in the Post-Revolutionary Era*, 94.

⁸⁶Ibid., 90.

Írán byl regionální mocností už začátkem nového tisíciletí, ale díky chybám Spojených států, Izraele a dalších si vybudoval rozvětvenou síť přátelství, spojenectví, „vazalství“ i ekonomických vazeb po celém Blízkém východě.⁸⁷ Spojené státy, které zažívaly problémy v Iráku, viděly, že iránský vliv v regionu je silný a roste. Rostl v Libanonu, rostl v Perském zálivu, v Afghánistánu i v Iráku. Tento vliv rostl bez ohledu na iránské pokroky v jaderném programu. Zabránit tomu by Spojené státy rozhodně stálo velké množství úsilí, peněz a životů amerických vojáků.⁸⁸ A budoucí prezident USA se tomuto řešení chtěl vyvarovat.

---

⁸⁷Západní diplomat v Bagdádu v rozhovru s Filkinsem: „No one in the Iran started out with master plan to build the Axis of Resistance, but opportunities presented themselves,“ Filkins, „The Shadow Commander: Qassem Suleimani is the Iranian operative who has been reshaping the Middle East. Now he’s directing Assad’s war in Syria.“.

⁸⁸Baer., *The Devil We Know: Dealing with the New Iranian Superpower*, 97.

Obama a Blízký východ

Nástup Baracka Obamy do Bílého domu dne 20. ledna 2009 měl znamenat velkou změnu jak v domácí, tak zahraniční politice. Nový prezident byl hlasitým kritikem americké války v Iráku. Viděl její důsledky a přišlo mu, že cena, kterou za tuto intervenci Spojené státy zaplatily doma i ve světě, je příliš vysoká.⁸⁹ Na rozdíl od svého předchůdce George W. Bushe, který podporoval unilateralismus a vojenská řešení a intervence před diplomacií, nový prezident chtěl dávat přednost multilateralismu, diplomacii a mírovým řešením. Nejspíše ne jen proto, že mu to radil rozum, ale i proto, že Spojené státy byly jednoduše po irácké válce, která ještě ani neskončila, a finanční krizi vyčerpané.⁹⁰

Tento nový postoj a hodnoty chtěl Obama využít na Blízkém východě, kde projevem v Káhiře 2009 chtěl začít novou kapitolu v americko-muslimských dějinách. Kapitolu postavenou na vzájemném respektu i snaze o pochopení, a ne na snaze měnit násilně jeden druhého.⁹¹

Obamova doktrína

Obamova doktrína pro Blízký východ se měla zaměřit na čtyři hlavní témata. Ústřední věcí mělo být ukončení amerického angažmá irácké válce a stáhnutí vojáků ze země a druhým důležitým bodem měl být íránský jaderný program. Po bývalém prezidentu Bushovi zdědil válku proti teroru, ve které ale musel pokračovat a dopadnout Usámu bin Ládina. A podobně jako jeho předchůdci si přál nalézt mírové řešení izraelsko-palestinského konfliktu.⁹²

---

⁸⁹ Alex Mintz a Carly Wayne, *The Polythink Syndrome: U.S. Foreign Decisions On 9/11, Afghanistan, Iraq, Iran, Syria, and ISIS* (Stanford University Press: Stanford, 2016), 111.

⁹⁰ Ibid., 115-116.

⁹¹ „Text: Obama’s Speech in Cairo“, *The New York Times*, 4. června 2009, <https://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html>

⁹² Marc Lynch, „Obama and the Middle East: Rightsizing the U.S. Role“, *Foreign Affairs* 94, č. 5 (září/říjen 2015):19-21, <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/obama-and-middle-east>

Výsledkem těchto navzájem provázaných okruhů měl být stabilnější Blízký východ, který měl umožnit prezidentu Obamovi obrátit americkou pozornost jinam, především do Asie. Cítil, že to nebude na Blízkém východě, ale v oblasti jižní Asie a Pacifiku, kde se v ekonomickém i politickém soupeření mezi Čínou, Indií, Japonskem a USA bude rozhodovat o geopolitické budoucnosti 21. století.⁹³

Odchod z Iráku

K tomu, aby americká vojska mohla opustit Irák, tam bylo potřeba docílit lepší a klidnější politické i bezpečnostní situace. Spojné státy nemohly jednoduše opustit zničený Irák uprostřed občanské války, či jiné vážné krize. Americké komise a studie radily, že USA se mají věnovat především výcviku a posílení armády a policie, dále mají jednat s vůdci náboženských skupin a mají koordinovat svoje úsilí s okolními státy jako Sýrie a Írán, které měly v Iráku velký vliv. To mělo pomoci bagdádské ústřední vládě být silnější, zamezit odstředivým tendencím regionů, a vládnout zemi bez přítomnosti a pomoci amerických jednotek.⁹⁴

S náboženskými vůdci se Američanům jednat nepodařilo a některé regiony, především na kurdském severu, stále požadovaly více autonomie. Ale díky zlepšení úrovně irácké armády a policie ubyl počet bombových atentátů a obětí sektářského násilí.⁹⁵ Na čemž mělo zároveň velký podíl masivní nasazení americké armády v letech 2007–2008. Toto nasazení bylo součástí Bushova plánu *The New Way Forward in Iraq*, díky kterému se podařilo situaci částečně stabilizovat.⁹⁶ A právě kvůli tomu američtí generálové naléhali na prezidenta Obamu, aby odchod vojsk nebyl tak rychlý, jak sliboval. Obávali se opětovného zhoršení situace.⁹⁷

---

⁹³Barack Obama: "With most of the world's nuclear powers and some half of humanity, Asia will largely define whether the century ahead will be marked by conflict or cooperation, needless suffering or human progress." Associated Press in Canberra, „Obama tells Asia US 'here to stay' as a Pacific power“, *The Guardian*, 17. listopad 2011, <https://www.theguardian.com/world/2011/nov/17/obama-asia-pacific-address-australia-parliament>

⁹⁴Baker III a Hamilton, „*The Iraq Study Report Group*“, 12-13.

⁹⁵ „Documented civilian deaths from violence“, *Iraq body count*, <https://www.iraqbodycount.org/database/>

⁹⁶ „Fact Sheet: The New Way Forward in Iraq“, *U.S. Department of State*, 10. ledna 2007, <https://2001-2009.state.gov/p/nea/rls/78567.htm>

⁹⁷Mintz a Wayne, *The Polythink Syndrome: U.S. Foreign Decisions On 9/11, Afghanistan, Iraq, Iran, Syria, and ISIS*, 106.

Nicméně politická situace v zemi a volby v roce 2010 i tak ukázaly limity vlivu Spojených států. Tyto volby totiž skončily nerozhodným vítězstvím mezi Ajádem Alávím, vůdcem sunnitsko-šíitské koalice a Nurím al-Málíkím, lídrem islámské šíitské strany Dawa. Po volbách to ale byl Nurí al-Málíkí a jeho íránští spojenci, kteří byli schopni pro sebe získat dostatečnou podporu mezi šíity, sunnity i Kurdy a vytvořit vládu,⁹⁸ ne umírněnější Ajád Aláví. Washington, který se obával politické krize, nestability a nových bojů, tento výsledek akceptoval.⁹⁹

Americká vojska nakonec měla opustit zemi až na konci roku 2011,¹⁰⁰ což si nepřály jen Spojené státy, ale na čemž také trvala i bagdádská vláda a staronový premiér Nurí Málíkí.¹⁰¹ Tímto odchodem tak prezident Obama splnil jeden ze svých strategických cílů, ale mnozí jej za toto rozhodnutí tvrdě kritizovali, a to i Iráčané.¹⁰²

Íránský jaderný program

Dalším cílem bylo vyjednat jadernou dohodu s Íránem a zajistit stabilnější Blízký východ. Prezident Obama měl podobné možnosti v jednání s Íránem jako jeho předchůdce.¹⁰³ Mohl pokračovat v sankcích, které už byly na Írán kvůli jeho programu

---

⁹⁸Írácký úředník v rozhovoru s Filkinsem: „I have not yet to see one Shia political party not taking money from Qassem Suleimani.“ ⁹⁸ Filkins, „The Shadow Commander: Qassem Suleimani is the Iranian operative who has been reshaping the Middle East. Now he’s directing Assad’s war in Syria.“.

⁹⁹ Ajád Aláví v rozhovoru s Filkinsem o telefonátu a sdělení viceprezidenta USA Joe Bidena Alávímu: „You can’t form a government“ ⁹⁹ Filkins, „The Shadow Commander: Qassem Suleimani is the Iranian operative who has been Dexter reshaping the Middle East. Now he’s directing Assad’s war in Syria.“.

¹⁰⁰ Joseph Logan, „Last U.S. troops leave Iraq, ending war“, *Reuters*, 18. prosince 2011, <https://www.reuters.com/article/us-iraq-withdrawal/last-u-s-troops-leave-iraq-ending-war-idUSTRE7BH03320111218>

¹⁰¹ Podle íráckých a západních diplomatů měl Sulejmaní za podporu Malíkího dvě podmínky, že se kurdský vůdce Džalál Talabání stane prezidentem a že Malíkí a jeho partneři budou trvat na tom, aby všechny americké jednotky opustily zemi. Bývalý írácký vůdce v rozhovoru s Filkinsem: „Suleimani said: no Americans. A ten-year relationship, down the drain.“ Filkins, „The Shadow Commander: Qassem Suleimani is the Iranian operative who has been Dexter reshaping the Middle East. Now he’s directing Assad’s war in Syria.“.

¹⁰² Ajád Aláví v rozhovoru s Filkinsem: „I needed American support. But they wanted to leave, and they handl the country to the Iranians. Iraq is a failed state now, an Iranian colony.“ Filkins, „The Shadow Commander: Qassem Suleimani is the Iranian operative who has been reshaping the Middle East. Now he’s directing Assad’s war in Syria.“.

¹⁰³ Mintz a Wayne, *The Polythink Syndrome: U.S. Foreign Decisions On 9/11, Afghanistan, Iraq, Iran, Syria, and ISIS*, 116.

uvalené a tím zvyšovat cenu, kterou režim platil za jaderný výzkum. Mohl se snažit íránský vliv, jeho rozpínavost i jaderný program omezit jak sankcemi, tak masivnějším nasazením sil na Blízkém východě a Perském zálivu, což bylo přesně to, v čem nechtěl stejně jako v Iráku nadále pokračovat. Mohl ale také hypoteticky dovolit Íránu dosáhnout jaderné bomby a spoléhat se na taktiku zastrašování jaderným zničením při jejím použití, anebo mohl Írán přímo napadnout a snažit se zasáhnout a zničit všechna íránská jaderná centra, skladiště a reaktory. Všechny možnosti byly na stole.¹⁰⁴

Vojenský konflikt ale nebyl něčím, co by si prezident Obama přál. Írán měl v regionu silnou pozici a značný vliv (viz předchozí kapitola) a byť jen omezený útok Spojených států na jeho území by mohl vyprovokovat rozsáhlou íránskou odvetu a tím Blízký východ uvrhnout do konfliktu. A kdyby Írán získal jadernou bombu, další státy jako Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty, Turecko by cítily potřebu získat ji také.¹⁰⁵ A Izrael by v takovém případě možná preventivně použil své vlastní zbraně. A to by byl konec nešíření jaderných zbraní.

Nejschůdnějším řešením bylo tedy obnovit diplomatická jednání. Obama se pokusil s Íránem navázat lepší vztahy hned po svém zvolení, ale kvůli protestům v Íránu v roce 2009 a jejich tvrdému potlačení se to nepodařilo.¹⁰⁶ Íránské nedodržování lidských práv a tvrdá rétorika vůči Izraeli byly pro západní vlády těžko překonatelným problémem. I když se poté po několika měsících pokračovalo v dialogu, jednání nikam nevedla. Írán oznámil své nové úspěchy v jaderném výzkumu a USA i RB následně proti němu vyhlásily nové sankce.

Obamova snaha zatím nevyšla. Bylo ironické, že když chtěl o programu a vztazích jednat Írán, Washington neprojevoval zájem, a když chtěly jednat Spojené státy, tak byli hluší naopak v Teheránu. To se řídilo tím, kdo byl zrovna u moci v USA a Íránu a jak silnou pozici si myslel, že má. Před rokem 2008 strmě stoupały ceny ropy,

---

¹⁰⁴ Ibid., 118.

¹⁰⁵ Dunn, „Real Men Want to Go to Tehran!: Bush, Pre-Emption and the Iranian Nuclear Challenge“, 32.

¹⁰⁶ Reza Marashi, „Dealing with Iran: If Washington Truly Engages in diplomacy, a disastrous War May be Avoided“, *The Cairo Review of Global Affairs* (podzim 2012): 42, <https://www.thecaireview.com/wp-content/uploads/2014/12/CR7-Marashi.pdf>

což bylo dobré pro Írán, v roce 2009 spolu nemohly obě strany jednat kvůli protestům a po roce 2010 se celý region ponořil do víru revolucí, které přidělaly nové starosti.

Důsledky arabského jara

Arabské jaro označuje období povstání a revolucí, které začaly v Tunisku a šířily se dále do Libye, Egypta, Maroka, Sýrie, Jemenu a Bahrajnu. Tato povstání po roce 2011 rozvrátila ustálený pořádek na Blízkém východě, na který byli ve Washingtonu zvyklí.¹⁰⁷ Pro Írán to znamenalo příležitost, protože on to bral jako důkaz nespokojenosti Arabů s jejich nelegitimními vládami. Jen v případě Sýrie musel plně podpořit Bašára al-Asada, aby nepadl a Írán nepřišel o důležitého spojence a spojení s Hizballáhem v Libanonu.¹⁰⁸

Pro USA a západní vlády to však byla velice složitá situace. Obama už v roce 2009 deklaroval, že hodlá být jiný než jeho předchůdce, že se bude snažit s arabským lidem a muslimy jednat s úctou a pochopením a podporovat je. V roce 2011 deklaroval podporu arabským ambicím za politickou i ekonomickou změnu a zdůraznil americké hodnoty, jako jsou demokracie, respektování lidských práv, právo na svobodu projevu a svobodu jednotlivce.¹⁰⁹ Nicméně arabské vlády, které se hroutily pod náporu protestů, byly partnery Spojených států. A když v Egyptě musel odstoupit Husní Mubárak, tak Izrael i Saudská Arábie tvrdě kritizovali USA za odepsání dlouholetého spojence.¹¹⁰ To, co totiž mělo přijít po pádu těchto vlád a režimů, které vládly v zemích dlouhé desítky let, v ten moment nikdo netušil.

---

¹⁰⁷ Marashi, „Dealing with Iran: If Washington Truly Engages in diplomacy, a disastrous War May be Avoided“, 45.

¹⁰⁸ Warnaar, *Iranian Foreign Policy During Ahmadinejad: Ideology and Actions*, 124.

¹⁰⁹ Barack Obama: „So we face a historic opportunity. We have the chance to show that America values the dignity of the street vendor in Tunisia more than the raw power of the dictator. There must be no doubt that the United States of America welcomes change that advances self-determination and opportunity.“ Barack Obama, „Remarks by the President on the Middle East and North Africa“, *the White House President Obama*, 19. květen 2011, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/05/19/remarks-president-middle-east-and-north-africa>

¹¹⁰ Douglas Hamilton, „Israel shocked by Obama's "betrayal" of Mubarak“, *Reuters*, 31. leden 2011, <https://www.reuters.com/article/us-egypt-israel-usa/israel-shocked-by-obamas-betrayal-of-mubarak-idUSTRE70U53720110131>

Například v Libyi Muammar Kaddáfí odmítl ustoupit tlaku povstalců, a naopak se je snažil potlačit, a kdyby nebylo pomoci Francie, Spojeného království a Spojených států, nejspíš by se mu to i podařilo. Takhle byl ale rebely svržen a zabit a občanská válka se jen dostala do horší a méně přehledné fáze, ve které se mezi rebely začali objevovat islamisté a teroristé. Video, kde povstalci bývalého diktátora lynčují a vraždí, navíc vyvolalo velké znepokojení ve všech ostatních arabských režimech, kde zuřily protesty, a také v Moskvě a Teheránu. Kaddáfí totiž měl od Západu jisté záruky ohledně svojí bezpečnosti, když se předtím vzdal svého jaderného programu, ale nyní ho Západ opustil. Jakou tedy měly tyto záruky cenu.¹¹¹

Pro Írán to byl důležitý signál, že vzdát se jaderného výzkumu bez pojištění se proti liknavosti západních slibů je hloupé rozhodnutí.¹¹² Naopak se utvrdil, že vlastnictví jaderného programu, eventuálně jaderných zbraní, jako v případě Severní Koreji,¹¹³ může zajistit režimu přežití. Nabízení záruk, či požadování zastavení obohacování uranu jako podmínky před jednáním by nyní nemohlo jen tak vyjít. Teherán nyní vnímal, že jen vlastnictví vyspělé technologie, či jaderných zbraní mu zajistí přežití a respekt při jednáních se Spojenými státy.¹¹⁴

Americké závazky v regionu

Spojené státy měly jako světová supervelmoc velkou zodpovědnost za celý Blízký východ, který se jim nyní rozpadal, ale jako partneři arabských států v Zálivu a spojenci Izraele musely ještě zvláště dbát o jejich vlastní obavy z Íránu, jeho vlivu a jaderného programu.

Arabské monarchie se především bály vlivu Íránu na jejich šíitské obyvatelstvo a eventuality, že by povstalo a revoltovalo jako všude jinde. Ale i vlastnictví jaderné

---

¹¹¹ „Amin Tarzi - Iranian Grand Strategy under the Ayatollahs - FPRI's 2013 Middle East History Institute“, *Foreign Policy Research Institute* (kanál).

¹¹² *Ibid.*

¹¹³ Dunn, „Real Men Want to Go to Tehran!: Bush, Pre-Emption and the Iranian Nuclear Challenge“, 35.

¹¹⁴ Bowen a Kidd, „The Iranian Nuclear Challenge“, 10.

bomby by mohlo dát Íránu výhodu a větší moc v regionu. Což zvláště Saúdská Arábie, jako ochránce sunnitů, nemohla dopustit.¹¹⁵

Izrael se naopak nejvíce obával možného vojenského potenciálu jaderného programu. Íránská propaganda označovala Izrael jako „Malého Satana“ a prezident Ahmadínežád i nejvyšší vůdce Chemenei byli otevřeně proti „sionistickému“ režimu,¹¹⁶ a tedy proti existenci státu Izrael. Izrael byl na takovéto označení a signály velice opatrný a v minulosti neváhal zaútočit první, cítil-li se ohrožen. Útoky na jaderné reaktory v roce 1981 a 2007, které budoval Saddám Husajn a Bašár al-Asad, toto odhodlání dokazovaly.

Plán kyberútoků

Pravicový premiér Izraele Benjamin Netanjahu deklaroval, že Izrael nikdy nedopustí, aby Írán měl jadernou zbraň, kterou by mohl ohrozit a zničit Izrael. A zvažoval, že Izrael zaútočí na Írán,¹¹⁷ což ale bylo veliteli armády zamítnuto.¹¹⁸ Útok nemusel totiž vyjít a mohl by vyvolat odplatu Hizballáhu z bezprostřední blízkosti a jen povzbudit Teherán k tomu, aby uspíšil jaderný program a eventuálně skutečně vyrobil bombu.¹¹⁹ I tak byla tato možnost izraelským vedením několikrát zvažována.

Ke zpomalení íránského jaderného programu chtěli Spojené státy a Izrael využít raději kyberútoků. Dle dokumentu Zero Days CIA, NSA ve spolupráci s Izraelem ke konci Bushovy administrativy vytvořily plán útoku na obohacovací centrum v Natanzu.¹²⁰ Tento plán se jmenoval Olympic Games, a k tomu určený počítačový virus dostal označení Stuxnet. V roce 2010 bylo prokázáno, že centrifugy v Natanzu byly napadeny kyberútokem. Byl to jeden z prvních kybernetických útoků jednoho státu proti druhému v historii a plně ukázal problematičnost tohoto typu boje. Íránci a další skupiny na světě totiž získali kód tohoto viru a mohli ho potom sami použít. V září a

¹¹⁵ Mintz a Wayne, *The Polythink Syndrome: U.S. Foreign Decisions On 9/11, Afghanistan, Iraq, Iran, Syria, and ISIS*, 121.

¹¹⁶ Mahmud Ahmadinejad: „wipe Israel out of map“ Ibid., 119.

¹¹⁷ Ibid., 127.

¹¹⁸ Ibid., 128.

¹¹⁹ Ibid., 132.

¹²⁰ „Zero Days [SubtituladoEspañol]“, *Darkweb 64* (kanál), 7. září 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=J50bUcf8gfc>

říjnu roku 2012 byly kyberneticky napadeny velké americké banky a saúdskoarabská ropná společnost Aramco.¹²¹ Tím Íránci ukázali,¹²² že i oni jsou schopni vést tuto válku a že Spojené státy by se svojí závislostí na technologiích a digitalizaci mohly být jedním z nejohroženějších národů.¹²³

Program Olympic Games a Stuxnet nevyšel. Írán posílil svoji kybernetickou obranu a svoje odstavené centrifugy obměnil výkonnějšími. Způsobené zdržení bylo odhadováno na pouhý rok.¹²⁴

Nicméně v případě válečného střetu s Íránem Spojené státy měly už předtím ještě jeden plán, jak ochromit íránskou počítačovou síť, vojenskou i civilní infrastrukturu a zneschopnit íránskou protivzdušnou obranu i velicí centra – tento plán se jmenoval Nitro Zeus.¹²⁵ A Spojené státy ho vytvořily, protože rozhodně nechtěly jít do nového konfliktu, ani do něj být Izraelem zataženi.¹²⁶ Proto měl sloužit jako pojistka proti Íránu a také k uklidnění Izraele.

SANKCE

Historie sankcí

Prezident Obama se pro rizika vojenského řešení a problémy s vedením kybernetických útoků rozhodl po roce 2010 pokračovat v diplomacii ve snaze s Íránem dále jednat. K tomu, aby přivedl Íránce zpátky k jednacímu stolu, ale musel vyvinout dostatečný tlak. A tedy musel pokračovat a přitvrdit v sankcích.

---

¹²¹ Nicole Perlroth, „Attacks on 6 Banks Frustrate Customers“, *The New York Times*, 30. září 2012, https://www.nytimes.com/2012/10/01/business/cyberattacks-on-6-american-banks-frustrate-customers.html?_r=0

¹²² Nicole Perlroth, „In Cyberattack on Saudi Firm, U.S. Sees Iran Firing Back“, *The New York Times*, 23. října 2012, <https://www.nytimes.com/2012/10/24/business/global/cyberattack-on-saudi-oil-firm-disquiets-us.html>

¹²³ „Zero Days [Subtitulado Español]“.

¹²⁴ „Zero Days [Subtitulado Español]“.

¹²⁵ Tůma, *Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislosti*, 104.

¹²⁶ Mintz a Wayne, *The Polythink Syndrome: U.S. Foreign Decisions On 9/11, Afghanistan, Iraq, Iran, Syria, and ISIS*, 129.

Spojené státy samy uplatňovaly sankce proti Íránu už dlouho dobu.¹²⁷ Za jeho podporu terorismu a Hizballáhu i z obav z jeho jaderného výzkumu. Když se objevily v roce 2002 a 2003 náznaky o vojenském směřování íránského programu, byly to především Spojené státy, které vedly a usměrňovaly mezinárodní a evropské sankce proti Íránu a také pro ně získávaly hlasy v Radě bezpečnosti OSN.¹²⁸

Sankce Rady bezpečnosti

Od roku 2006 do roku 2010 se jim podařilo, aby Rada bezpečnosti schválila celkem čtyři sankční rezoluce proti Íránu, které ho postihovaly za jeho neplnění požadavků IAEA.

Rezoluce č. 1737 (2006) cílila na dovoz a vývoz „citlivého jaderného materiálu a zařízení“, tj. zařízení a technologií tzv. dvojího užití (vojenského i civilního). Dále zmrazila i bankovní konta několika organizací a jednotlivců, kteří se na programu přímo podíleli.¹²⁹

Rezoluce č. 1747 (2007) utužila předchozí sankce a také uvalila zbrojní embargo na Írán.¹³⁰

Rezoluce č. 1803 (2008) přidala na sankční list další organizace a podniky a vyzývala ke kontrole íránských bank, které měli být zapojeny do financování programu.¹³¹

Rezoluce č. 1929 (2010) opět utužila předchozí sankce a explicitně se zaměřila na íránské banky, se kterými banky jiných zemí měly zakázáno obchodovat. Sankce také přímo cílily na účty IRGC – Revolučních gard, a nařizovaly inspekce íránských lodí a

¹²⁷Takeyh a Maloney, „The self-limiting success of Iran sanctions“, 1310.

¹²⁸ Ibid., 1304.

¹²⁹ „UN Security Council Resolutions on Iran“, *Arms Control Association* (web), srpen 2017, <https://www.armscontrol.org/factsheets/Security-Council-Resolutions-on-Iran>

¹³⁰ „UN Security Council Resolutions on Iran“, *Arms Control Association* (web), srpen 2017, <https://www.armscontrol.org/factsheets/Security-Council-Resolutions-on-Iran>

¹³¹ „UN Security Council Resolutions on Iran“, *Arms Control Association* (web), srpen 2017, <https://www.armscontrol.org/factsheets/Security-Council-Resolutions-on-Iran>

přepравců. Také zakazovala dovoz vyspělých zbraňových systémů do Íránu.¹³² Což se mělo týkat především ruského protiraketového systému S-300.¹³³

Sankční diplomacie a jejich implementování

Tyto sankce RB by ale nefungovaly tak dobře,¹³⁴ kdyby se Spojeným státním nedařilo velice efektivně stopovat a rozkrývat tok finančních prostředků mezi Íránem, jeho spojenci i mezi různými organizacemi, které se podílely na jaderném výzkumu. Sankce si pomalu, ale jistě vybíraly svoji daň, a to i přes ceny ropy, které v té době začaly růst.

Írán měl díky svým velkým zásobám ropy a zemního plynu mnoho důležitých obchodních partnerů Čínu, Indii, Japonsko, Rusko i evropské země. Ty všechny, a především Čínu a Rusko, musel Obama přesvědčovat, aby se přidaly, dodržovaly sankce a snížily svou spotřebu íránské ropy.¹³⁵ Dle některých expertů hrozil i tím, že nebude-li íránský jaderný program vyřešen, Izrael se může rozhodnout zaútočit. To by způsobilo konflikt a krizi na Blízkém východě a strmý nárůst cen ropy, na jejímž dovozu z Perského zálivu byly tyto státy závislejší než USA. Je zajímavé, že tato taktika, jejíchž důsledků se USA samy bály, fungovala.¹³⁶ Írán byl na ziscích z prodeje ropy do velké míry závislý.

Právě snížení dovozu íránské ropy mělo velký dopad na íránské příjmy. Zároveň ale Spojené státy a západní vlády zatlačily na SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication, *Společnost pro celosvětovou mezibankovní finanční telekomunikaci*), aby Írán odstříhla od tohoto systému.¹³⁷ Když byl Írán odstřížen od

¹³² „UN Security Council Resolutions on Iran“, *Arms Control Association* (web), srpen 2017, <https://www.armscontrol.org/factsheets/Security-Council-Resolutions-on-Iran>

¹³³ Baer, *The Devil We Know: Dealing with the New Iranian Superpower*, 73.

¹³⁴ Mintz a Wayne, *The Polythink Syndrome: U.S. Foreign Decisions On 9/11, Afghanistan, Iraq, Iran, Syria, and ISIS*, 113.

¹³⁵ Vaez a Sadjadpour, „Iran’s Nuclear Odyssey: Costs and Risks“. 29.

¹³⁶ „The Iran Wars: Spy Games, Bank Battles, and the Secret Deals That Reshaped the Middle East“, *Stanford Iranian Studies Program* (kanál), 4. listopadu 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=msjHuu8GEjw>

¹³⁷ „Iranian banks to be cut off from international payment system“, *The Guardian* 15. březen 2012, <https://www.theguardian.com/world/2012/mar/15/iran-middleeast>

SWIFTu, systému finančních plateb v dolarech, který fungoval jako nejpoužívanější mezinárodní systém plateb, znamenalo to, že buď bude Írán muset přijímat platby v jiných měnách, ale žádný jiný systém postavený na jiné měně než dolaru neexistoval, nebo Írán bude muset obchodovat pouze v hotovosti, nebo zlatě, či diamantech atp. To ale bylo při transakcích v milionech a miliardách dolarů prakticky nemožné. Írán se tak koncem roku 2012 podařilo velice efektivně odstříhnout od světa.

Světové velmoci a íránští obchodní partneři se k sankcím nepřipojili pouze kvůli úsilí a vyjednávání prezidenta Obamy, ale také kvůli apokalyptické rétorice prezidenta Ahmadínežáda a obavě z otevřeného konfliktu, ale také i hrozbě Spojených států, že jejich vlastní společnosti a banky by byly cílem sankcí a bylo by jim odepřeno vstoupit na americký finanční trh.¹³⁸

Sankce dle představ Spojených států fungovaly, ale bylo otázkou, do jaké míry a jak moc íránský režim tyto sankce bolí.¹³⁹ Vždy, když Írán byl RB, EU či Spojenými státy potrestán, okamžitě oznámil nový pokrok v jaderném výzkumu. Otázkou bylo, jestli Írán bude riskovat ekonomický kolaps země a režimu za cenu úspěchů v jaderném programu.

Vnitřní situace v Íránu

Krise systému

Íránský politický systém

Přežití režimu a ochrana země byly vážnými důvody, pro které Írán vyvíjel jaderný program a snášel ekonomické sankce. A navzdory nepřátelství USA a sankcím se mu v tom dařilo dělat pokroky a ještě rozšiřovat svůj vliv v regionu. Ale když v roce 2009 vypukla v Íránu zelená revoluce, demonstrace a povstání, byl to moment, který ajatolláhům a politikům v Teheránu ukázal, že režim se může zhroutit i zevnitř kvůli vnitřním domácím problémům.

Základem íránského teokratického režimu je systém velájat-e faqíh. Vládou šíitští kněží a ajatolláhové a nejvyšší vůdce ajatolláh Alí Chameneí je symbolem i garantem toho systému.¹⁴⁰ Politicky je tento systém poměrně složitý, ústava dává nejvyššímu vůdci velkou moc, skrze mnoho poradních a kontrolních orgánů, kontroluje všechny složky moci a také je velitelem ozbrojených sil. Nicméně íránský režim je i demokratický, má pravidelné volby do parlamentu (*madžlesu*), do Shromáždění znalců (Council of Experts – *Madžles-e chobregán*), které poté vybírá nejvyššího vůdce, a Íránci si i přímo volí prezidenta, který si poté sestavuje vládu. Je nutno podotknout, že v systému je mnoho pojistek a kontrol proto, aby ani do jednoho orgánu nebyl zvolen někdo, kdo by odporoval vůli ajatolláhů a neprošel jejich výběrem.¹⁴¹ A zároveň je nutné zmínit, že íránská občanská společnost byla a je velice aktivní v politickém životě a ani poslanci a prezident nejsou pouhými loutkami nejvyššího vůdce.

Íránští politici nemají zavedené strany, sdružují se podle myšlenek a ideových směrů, které zastávají. Tyto aliance a uskupení nejsou pevná a neměnná. Zjednodušeně by je šlo rozdělit na reformisty, konzervativce a neokonzervativce nebo lépe na

---

¹³⁸ „The Iran Wars: Spy Games, Bank Battles, and the Secret Deals That Reshaped the Middle East“, *Stanford Iranian Studies Program* (kanál), 4. listopadu 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=msjHuu8GEjw>

¹³⁹ Vaez a Karim Sadjadpour, „Iran’s Nuclear Odyssey: Costs and Risks“, 32.

¹⁴⁰ Bumbálek, „Politický systém Íránské islámské republiky a jeho transformace po roce 1989“, 250.

reformisty (Chátamí, Karúbí), technokraty – pragmatiky (Rafsandžání), umírněné konzervativce (Alí Laridžání, Mahdí Karúbí) a neokonzervativce (Ahmadínežád).¹⁴² Tyto skupiny navzájem bojují o moc a směřování íránské politiky, ale Alí Chameneí funguje jako poslední arbitr, bez jeho svolení nelze změnit íránskou zahraniční politiku.

Zelená revoluce

V období vlády prezidenta Mahmúda Ahmadínežáda byly ale tyto skupiny navzájem natolik rozhádané a kritizovaly se, že to začalo negativně ovlivňovat vnímání systému jako takového.¹⁴³ Především mladí lidé, kterých je v Íránu mnoho, a jsou nezaměstnaní, ale zároveň jsou univerzitně vzdělaní, měli těchto hrátek, nepotismu a špatné ekonomické situace dost. Když opoziční kandidát na prezidenta Mír Hosejn Músávi prohrál proti Ahmadínežádovi v roce 2009, ve volbách, které byly považovány za zmanipulované, tito mladí lidé, především studenti a lidé ve městech, začali demonstrovat a chtít změnu. To přerostlo nejen v protesty proti Ahmadínežádovi, ale i nejvyššímu vůdci Chamenejímu. Protesty navíc neutichaly, musely je potlačit Revoluční gardy a svojí autoritou musel podpořit Ahmadínežád i Chameneí.¹⁴⁴ Což mu nepomohlo,¹⁴⁵ protože tímto přímým zapojením se do politické hry ztratil jeho úřad nejvyššího vůdce část své nadřazenosti a vážnosti.

Důsledkem zelené revoluce, jak byly protesty a demonstrace nazývány, bylo částečné posílení moci prezidenta na úkor nejvyššího vůdce a vzestup Revolučních gard. A dále alarmující zjištění, kolik lidí, především mladých je nespokojeno se stavem ekonomiky i politických svobod.¹⁴⁶

Stav íránské ekonomiky.

---

¹⁴¹ Ibid., 108.

¹⁴² Anoushiravan Ehteshami a Reza Molavi, eds., *Iran and the International System* (Routledge: New York, 2012), 142-144.

¹⁴³ Warnaar, *Iranian Foreign Policy During Ahmadinejad: Ideology and Actions*, 51.

¹⁴⁴ Ibid., 46.

¹⁴⁵ Ibid., 52

¹⁴⁶ „Amin Tarzi - Iranian Grand Strategy under the Ayatollahs - FPRI's 2013 Middle East History Institute“, *Foreign Policy Research Institute* (kanál), 5. února 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=L2U7SiHx5Lw>

Pro íránské vlády toto zjištění znamenalo, že jaderný program, ani vliv v zahraničí by nezajistily přežití režimu proti povstání vlastních obyvatel. A že pokud chtějí mít doma v Íránu větší legitimitu, stabilitu a klid, měli by zlepšit a reformovat stav hospodářství. Kromě toho se začal nepříjemně projevat i pokles cen ropy, sankce a cena za jaderný program a za podporu spojenců v zahraničí.

Stejně jako Američané byli unaveni válkou v Iráku a Afghánistánu, tak i Íránci byli vyčerpani posíláním peněz a „poradců“ do Libanonu, Gazy, Iráku a po roce 2011 i do Sýrie na pomoc Bašáru al-Asadovi.

Už před rokem 2009 a volbami, ve kterých Músávi kritizoval Ahmadínežádovo plýtvání, byl špatný stav ekonomiky jedním z hlavních společenských témat. Když po roce 2008 ceny ropy, hlavního zdroje íránských příjmů, začaly padat, byl to problém o to aktuálnější.¹⁴⁷

Íránská ekonomika byla z velké části řízená státem, a aby byla efektivnější musela by být otevřenější investicím i novým nápadům. Revoluční gardy ale byly schopny za dobu Ahmadínežádova prezidentství ovládnout klíčová ministerstva a být jmenováni do vedoucích pozic velkých státních podniků a tohoto vlivu a moci se nechtěly vzdát. Obávaly se, že se privatizací a příchodem zahraničních investic by o svoji mocenskou pozici přišly. V případných jednáních se Západem se muselo počítat i s jejich ekonomickou silou.¹⁴⁸

Důsledky sankcí

Jak vypadala íránská po sankcích íránská ekonomika? Produkce ropy, hlavní zdroj příjmů, klesla ze 4,2 milionů barelů za den (mb/d) v roce 2008 na 2,5 mb/d v roce 2012 a díky zákazu odkupu íránské ropy vývoz spadl z 2,5 mb/d v roce 2011 na 0,9 mb/d září 2012. Díky tomu se dramaticky snížil přísun peněz a hodnota íránského riálu klesla mezi lety 2011 a 2012 o 80%. Dle některých expertů se Íránu tak kriticky

¹⁴⁷ Charlie Szrom, „Mousavi vs Ahmadinejad: Examining Iran's First Major Presidential Debate“, CriticalThreats 9. června 2009, <https://www.criticalthreats.org/analysis/mousavi-vs-ahmadinejad-examining-irans-first-major-presidential-debate>

¹⁴⁸ Tůma, *Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislost*, 37.

nedostávalo tvrdé měny a rezerv, že když nový prezident Rúhání zjistil, v jakém stavu jsou finance po Ahmadínežádově vládnutí, musel k jednání svolit, už jen kvůli uvolnění zmražených kont, které potřeboval k fungování vlády.¹⁴⁹

Sankce a izolace také znamenaly, že nejen spotřební zboží bylo dražší, ale také velké investice a projekty, například zdoluhavá dostavba jaderné elektrárny v Búšehru za ruské pomoci, dosáhla astronomické výše 11 mld. dolarů. Jen pro srovnání, v té době, kolem roku 2013, Rusové vyjednávali s Tureckem o výstavbě modernějšího reaktoru za 4 mld. dolarů.¹⁵⁰ Írán jednoznačně ztrácel peníze a neměl přístup k lepším západním technologiím.

Írán na amerických, evropských a mezinárodních sankcích jednoznačně tratil. Ztrácel peníze a hrozily mu ekonomické problémy, které by vyvinuly značný tlak na životnost režimu – něco, co po roce 2009 nechtěli znovu pokoušet. Íránská ekonomika v sobě ale měla skrytý velký potenciál, který ale potřeboval zahraniční investice a peníze, které byly zablokované na zahraničních účtech. Pro vyjednávání s USA a ostatními velmocemi o odvolání sankcí by ovšem musel přijít s ústupky ve svém jaderném programu. Což chtěl udělat za svých podmínek.

Íránské jaderné úspěchy

V otázce výroby jaderné bomby u Íránu nebylo nikdy zcela jasno, jestli jednoznačným cílem programu je jaderná zbraň, nebo civilní využití. Podle mnohých expertů to Íránu nespecifikoval záměrně, a přestože nechtěl vlastnit hotovou bombu, civilní program a znalost její výroby bylo jeho cílem. Pro zvládnutí tohoto procesu je důležité několik věcí: být schopný řídit štěpnou reakci, být schopen obohatit uran na potřebnou úroveň 90%, která je k výrobě bomby potřebná, vytvoření dostatečných zásob na výrobu bomby a v poslední řadě schopnost dopravit bombu tam kam bylo potřeba, tj. pracovat na raketových programech.¹⁵¹

---

¹⁴⁹Vaez a Sadjadpour, „Iran’s Nuclear Odyssey: Costs and Risks“, 11.

¹⁵⁰Vaez a Sadjadpour, „Iran’s Nuclear Odyssey: Costs and Risks“, 12.

¹⁵¹„Amin Tarzi - Iranian Grand Strategy under the Ayatollahs - FPRI’s 2013 Middle East History Institute“, *Foreign Policy Research Institute* (kanál), 5. února 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=L2U7SiHx5Lw>

Írán zvládl obohacování uranu v průmyslovém měřítku v roce 2006 a postupně jen přidával a upravoval centrifugy. Předpověď byla, že bude mít dostatek materiálu k bombě před koncem dekády. Írán ale byl, díky americko-izraelské kybernetické spolupráci a vraždám íránských jaderných vědců, zdržen dle odhadů o rok až pár let. V roce 2009 vystřelil do kosmu svůj vlastní satelit, čímž dokázal znatelný pokrok ve vývoji raket a střel schopných nést jadernou hlavici. V roce 2011 oznámil, že jeho reaktor v Búšehru funguje a daří se udržet štěpnou reakci. A také oznámil, že několiknásobně zvyšuje počet centrifug. V roce 2010 oznámil, že je schopen obohacovat uran na 20 %.¹⁵² Což není 90% potřebná úroveň na jadernou bombu,¹⁵³ ale pokračovat z této úrovně dále není tak složitý a náročný proces, jako zvládnout obohacování na 20%.¹⁵⁴ V roce 2012 po tvrdých finančních sankcích oznámil, že svůj obohacovací program přesune do skalního komplexu Fordou, který by v případě konfliktu byl těžko zasažitelný leteckými údery.

Každý krok, který Írán udělal, ho posouval blíže k pomyslné hranici před jadernou bombou. Každý krok byl propagandisticky oslaven jako velké vítězství íránského mírového civilního programu. Írán byl schopen se navenek prezentovat jako šampión jaderných práv třetího světa v boji proti exkluzivnímu jadernému klubu velmocí.¹⁵⁵ Země jako Jižní Afrika, Indie, Indonésie, Brazílie a Turecko, byly v tomto poměrně chápavé. Íránu se podařilo diplomacií zajistit pro svůj program dostatečnou legitimitu,¹⁵⁶ aby i Spojené státy odstoupily od svého požadavku na úplné zastavení obohacování, jako první podmínky k jakémukoliv jednání. Nicméně díky ekonomickému tlaku a čím dál nepřátelštějšímu prostředí v regionu, způsobenému především válkou v Sýrii a boji v Jemenu, potřeboval Írán tyto sankce ukončit a zkonsolidovat své síly. Je velmi pravděpodobné, že výběr Hasana Rúháního a jeho

---

¹⁵² „Timeline of Nuclear Diplomacy With Iran“.

¹⁵³ Tůma, *Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislosti*, 27.

¹⁵⁴ Bethel Afework, Haydon Armstrong, Jordan Hanania, Celeste Pomerantz a Jason Donev, „Separative work unit“, *Energy Education*, http://energyeducation.ca/encyclopedia/Separative_work_unit

¹⁵⁵ Warnaar, *Iranian Foreign Policy During Ahmadinejad: Ideology and Actions*, 127.

¹⁵⁶ Marashi, „Dealing with Iran: If Washington Truly Engages in diplomacy, a disastrous War May be Avoided“, 42-43.

zvolení bylo plánované. Byl jedním z nejlepších íránských vyjednávačů a na západě vzdělaných politiků v Íránu.¹⁵⁷

Nástup Hasana Rúháního

Hasan Rúhání byl brán jako reformní prvek, což ovšem není zcela přesné a platí to především pouze ve srovnání s Mahmúdem Ahmadínežádem. Hasan Rúhání dosáhl značného vzdělání, jak v Íránu, tak ve Skotsku, byl klerik, a zároveň pracoval pro íránský režim od jeho samotného začátku v 80. letech. Byl u citlivých a důležitých diplomatických a zahraničních jednání, řídil armádní komise i stažení armády během války s Irákem a od roku 1989–2005 předsedal Nejvyšší národní bezpečnostní radě.¹⁵⁸ Byl velice schopný a byl to právě on, kdo v letech 2003–2005 jednal jako vůdce íránské delegace s Evropany o jaderném programu.¹⁵⁹

V roce 2013 Hasan Rúhání přesvědčivě vyhrál prezidentské volby, a tím bylo posílena pozice reformních politiků a pragmatických elit, kteří chtěli normalizovat vztahy se Západem a zbavit Írán sankcí. Cítili, že nyní je na to vhodná chvíle. Írán dosáhl úspěchů ve svém jaderném programu a rozšířil svůj vliv regionu, další pokračování sankcí kvůli jadernému programu by mu bránilo udržet tyto zisky a provádět ekonomické reformy v Íránu. Tito politici také věděli, že americká únava z írácké války může brzo skončit, a nevěděli, kdo bude v Bílém domě úřadovat po prezidentu Obamovi. Rozhodli se proto plně podpořit jednání s USA i zbylými velmocemi se svolením Alí Chameneího.¹⁶⁰

Období střídání tvrdšího Íránu, či tvrdších Spojených států během jejich vztahu nyní dospěla do bodu, kdy obě země měly vůdce, kteří chtěli společně jednat a vyřešit dlouholetý problém jaderného programu. Oba změnili svoji rétoriku vůči tomu

---

¹⁵⁷ „Amin Tarzi - Iranian Grand Strategy under the Ayatollahs - FPRI's 2013 Middle East History Institute“, *Foreign Policy Research Institute* (kanál), 5. února 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=L2U7SiHx5Lw>

¹⁵⁸ „Amin Tarzi - Iranian Grand Strategy under the Ayatollahs - FPRI's 2013 Middle East History Institute“, *Foreign Policy Research Institute* (kanál), 5. února 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=L2U7SiHx5Lw>

¹⁵⁹ „Iran and The West 3/3: Nuclear Confrontation“.

¹⁶⁰ „Amin Tarzi - Iranian Grand Strategy under the Ayatollahs - FPRI's 2013 Middle East History Institute“.

druhému, prezident Obama přál Íráncům k svátku Novorúz,¹⁶¹ Hasan Rúhání odsoudil holocaust a popřál Židům a především těm íránským šťastný Roš ha-Šana, Obama dokonce komunikoval dopisy i s Chameneím. Všichni se snažili budovat důvěru a lepší vztahy a nepůsobit zbytečně nepřátelským dojmem.

---

¹⁶¹ Takeyh a Maloney, „The self-limiting success of Iran sanctions“, 1304,

Jednání

Historie jednání

před rokem 2009

Írán začal o svém programu v roce 2003 jednat s Francií, Velkou Británií a Německem (EU 3) po neúspěchu těchto jednání a začátku sankcí RB OSN začal jednat i se Spojenými státy, Ruskem a Čínou (P5+1).

Diplomacii se ale tehdy nedařilo. Írán trval na svém právu na obohacování uranu a výzkumu dle dohody NTP. Evropané poukazovali na problém nedostatku důvěry vůči Íránu. Rusko a Čína nevnímaly Írán jako hrozbu jejich bezpečnosti a v dodržování sankcí nehodlali být důslední.¹⁶² A Spojené státy trvaly až do konce Bushovy vlády na ukončení jakéhokoliv obohacování uranu v Íránu. Což ale bylo nerealistické a také odporující íránským právům vyplývajících z NTP.¹⁶³

po roce 2009

Po nástupu Obamy se postoj k Íránu změnil. Zaprvé byla velmi důležitá výše zmíněna změna rétorika vůči režimu i Íránu a obnovení diplomatických rozhovorů. Nicméně, i když v roce 2009 byl na popud americké nové administrativy Írán znovu oficiálně pozván zpět k jednání, mělo následovat ještě mnoho nepříjemností. Například, když se Írán snažil zajistit si palivo pro svůj Teheránský jaderný reaktor, který chtěl využívat k lékařským účelům, nabídly USA Íránu výměnu. Výměna měla vypadat tak, že Írán se vzdá svých 1200 kg uranu obohaceného na 4%, a na oplátku dostane 120 kg uranu obohaceného na 20%.¹⁶⁴

---

¹⁶²Mintz a Wayne, *The Polythink Syndrome: U.S. Foreign Decisions On 9/11, Afghanistan, Iraq, Iran, Syria, and ISIS*, 125.

¹⁶³ Tůma, *Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislost*, 27.

¹⁶⁴ „Timeline of Nuclear Diplomacy With Iran

Írán s tím v principu souhlasil, ale političtí oponenti Ahmadínežáda dohodu v Íránu kritizovali a potopili ji.¹⁶⁵ Írán se tedy plánu vzdal a naopak oznámil, že je schopen obohacovat uran na 20% sám. A tím tato americká snaha o vybudování důvěry a vztahu, založeného na pravidelných dodávkách paliva ztroskotala.

Írán se poté chtěl vrátit k jednacímu stolu a spolu s Tureckem a Brazílií připravil deklaraci, která se podobala předchozímu návrhu, ovšem s tím, že nehovořila o zastavení vlastní íránské produkce uranu na úroveň 20 %. A díky výměně 4% uranu za 20% by se navíc v Íránu hromadilo větší množství uranu, který je potřebný – sice ještě více obohacený – k výrobě bomby. To zase odmítli západní vyjednavači i IAEA.¹⁶⁶

Po tvrdých sankcích z 2010 a 2012 i narůstajícímu tlaku na Írán Rusko v roce 2011 navrhlo, jak při budoucích jednáních postupovat. Na íránské straně měli postupně v několika krocích snižovat a omezovat produkci obohaceného uranu, a na straně P5+1 měli během jednání dočasně zrušit sankce. Což bylo nejdříve Íránem odmítnuto, ale později v roce 2012 svolil a přišel s vlastním návrhem obdobného postupu.¹⁶⁷

Írán má právo na vlastní jaderný výzkum a zavazuje se nevytvářet jaderné zbraně, zavazuje se plně spolupracovat s IAEA, a P5+1 ukončí své sankce, které byly uvalené mimo RB OSN. Írán a partneři uskuteční výměnu paliv pro Teheránský jaderný reaktor. Írán bude moci budovat výzkumné reaktory. Společným zájmem všech zemí je regionální stabilita, situace v Sýrii a Bahrajnu a boj proti pirátství.¹⁶⁸

P5+1 společně navrhli, že Írán nebude obohacovat na 20 %, veškerý obohacený uran nad 20% bude přesunut z Íránu a Írán uzavře středisko ve Fordou.

Je důležité si všimnout, že USA přestaly trvat na tom, aby se Írán vzdal obohacování uranu. Čehož se Írán jako práva vyplývajícího z NTP nechtěl nikdy vzdát. Chtěl si totiž uchovat svou nezávislost na dodávkách obohaceného uranu a eventuálně

¹⁶⁵ Marashi, „Dealing with Iran: If Washington Truly Engages in diplomacy, a disastrous War May be Avoided“, 42.

¹⁶⁶ „Official Proposals on the Iranian Nuclear Issue, 2003-2013“, *Arms Control Association* (web), červenec 2015, https://www.armscontrol.org/factsheets/Iran_Nuclear_Proposals

¹⁶⁷ „Official Proposals on the Iranian Nuclear Issue, 2003-2013“.

¹⁶⁸ „Official Proposals on the Iranian Nuclear Issue, 2003-2013“.

stále mít i dostatečnou průmyslovou základnu pro jeho rychlou výrobu v budoucnu. Zároveň do návrhů zabudoval podněty týkající se uspořádání celého regionu, čímž se sám pasoval do role regionální velmoci a od světových velmocí chtěl stvrzení. P5+1 se ale zajímala především pouze o bezpečnostní aspekty jaderné dohody a Írán musel také v něčem slevit.¹⁶⁹

Tím, že se obě strany zaměřily na to, čeho chtěly dosáhnout, a na tomto rámci se shodly, mohly se poté začít bavit o jednotlivostech a nenarušit přitom rámec vyjednávání, zároveň ale postupovaly podle zásady: nic není domluveno, dokud není všechno domluveno. Z vleklého politického problému se tak stalo diplomatické vyjednávání a smlouvání.

JPA a JCPOA

Tento plán, podle něhož bylo jasné, o čem se obě strany budou bavit, čeho chtějí dosáhnout a jaká jsou pravidla, byl následně 24. listopadu 2013 podepsán zástupkyní P5+1 – vysokou představitelkou Unie pro zahraniční a bezpečnostní politiku Catherine Ashton a novým ministrem zahraničí Íránu Mohammadem Džavádem Zárifem, pod názvem Společný plán akce (Joint Plan of Action).¹⁷⁰

Následné složité a komplikované vyjednávání probíhalo v Lausanne, v Ženevě a ve Vídni a trvalo až do poloviny roku 2015. Doba jednání musela být několikrát prodlužována, přičemž diplomaté byli vždy plni vzájemného ujišťování, že proces někam spěje a není důvod ho ukončovat. Jadernou dohodu s Íránem bylo ale i v této finální fázi velmi těžké dovést do konce.

I přestože se o ní začalo původně jednat pouze kvůli íránskému jadernému programu, postupně prorostla skrze jeden z mnoha aspektů íránského vlivu na Blízkém východě do jednoho z mnoha navzájem provázaných problémů Blízkého východu.

Paradoxem bylo, že Írán a USA opět bojovali společně i proti sobě. Společně postupovali proti teroristům z Islámského státu v Iráku, zatímco v Sýrii stáli na

---

¹⁶⁹ „Official Proposals on the Iranian Nuclear Issue, 2003-2013“.

opačných stranách, kde Spojené státy, Západ a arabské státy podporovali syrské rebely a Írán se snažil udržet u moci režim Bašára al-Asada. To jim nicméně nebránilo jednat o jaderné dohodě a ukončení sankcí.

Překážky jaderného vyjednávání

Prezident Obama měl velký zájem dohodu úspěšně uzavřít, ale musel přitom dbát na zájem a obavy amerických partnerů na Blízkém východě. Především Saúdská Arábie a Izrael se velice obávaly nárůstu iránského vlivu a prezident Obama jim musel v něčem ustoupit. Saúdové tak získali americkou podporu pro jejich válku s Húthíi v Jemenu, které považovali za iránské spojence.¹⁷¹ A Izrael získal od USA slib dodávek moderních zbraní a spolupráce na vývoji pokročilých protiraketových systémů.¹⁷²

Nicméně jak arabští partneři, tak i Izrael měli pocit, že prezident Obama se k nim otáčí zády a opouští je i celý region, který byl ale kvůli chování právě Spojených států a doznívajícímu arabskému jaru v dost špatném stavu. Blízký východ byl v ten moment mnohem méně klidným regionem než před americkou invazí do Iráku a arabským jarem, nyní zde zuřily občanské válka a povstání a arabsko/izraelské soupeření s Íránem mohlo region ještě více destabilizovat.

Obama si byl vědom všech ostatních oblastí, kde byly s Íránem problémy, a i doma na půdě Kongresu a Senátu mu to republikáni, lobbistické skupiny a izraelský premiér Netanjahu často připomínali.¹⁷³ Odpůrci dohody se obávali, že zrušení ekonomických sankcí a přísun peněz umožní Íránu nadále financovat své spojence a teroristické skupiny a pomůže mu tak posílit jeho vliv v regionu. Tvrdili, že po určité smluvené době bude Írán moci znovu, nyní legitimně dle dohody, obnovit svůj jaderný program a znovu tím ohrožovat region. A také tvrdili, že až ta budoucnost nastane, tak americké vojenské možnosti zastavit Írán budou horší než nyní.¹⁷⁴

---

¹⁷⁰ „Timeline of Nuclear Diplomacy With Iran“

¹⁷¹ Tůma, *Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislosti*, 118.

¹⁷² Ibid., 124.

¹⁷³ Reza Marashi, „Dealing with Iran: If Washington Truly Engages in diplomacy, a disastrous War May be Avoided“, *The Cairo Review of Global Affairs* (podzim 2012), 48-49, <https://www.thecaireview.com/wp-content/uploads/2014/12/CR7-Marashi.pdf>

¹⁷⁴ Tůma, *Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislosti*, 187-189.

Prezident byl ale i tak pevně rozhodnut nedopustit šíření jaderných zbraní. Jestli byl Blízký východ na cestě k arabsko – íránskému soupeření, a Izrael hrozil bránit se použitím jaderných zbraní, bylo lepší zamezit eskalování konfliktu a začátku jaderných závodů ve zbrojení už nyní, v této tak pro Blízký východ špatné době.

V Íránu měl poslední slovo nade všemi kritiky dohody, sblížení se Západem i jednání s USA Alí Chameneí, který sice byl během jednání skeptický, ale jednání a dohodu podpořil.¹⁷⁵ Írán dosáhl ve svém jaderném výzkumu značných pokroků, rozšířil svůj vliv v regionu a pro pokračování sankcí a konfrontace se Spojenými státy kvůli jadernému programu už nebyl důvod. Věděl, že nyní je potřeba zkonsolidovat íránskou pozici a zlepšit ekonomickou situaci v zemi.¹⁷⁶

Finální závazky

Což se podařilo – Írán deklaroval, že nikdy nebude usilovat o jadernou zbraň a bude dodržovat NPT, vzdá se 98% svých zásob obohaceného uranu, kterého bylo dost na 10 bomb, zastaví obohacování na 20%, odmontuje dvě třetiny svých centrifug a zbylé nevymění za pokročilejší typy, zneschopní výrobu plutonia v těžkovodní reaktor v Aráku a nebude vyrábět nové reaktory podobného typu, a dobrovolně se podrobí intenzivnějším inspekcím IAEA.¹⁷⁷

Za to USA, EU i RB OSN měly odvolat všechny svoje sankce, které byly na Írán uvalené kvůli jadernému programu. Írán se tak mohl ekonomicky otevřít a modernizovat, znovu ve velkém vyvážet svou ropu a zemní plyn a také získat zpět majetek v hodnotě desítek miliard dolarů, který byl zmražen na zahraničních účtech.¹⁷⁸

Tímto výsledkem se podařilo prodloužit dobu, kterou by Írán potřeboval k výrobě bomby z několika měsíců na několik let a navíc i tuto možnost dohoda

---

¹⁷⁵ Ibid., 36.

¹⁷⁶ „Amin Tarzi - Iranian Grand Strategy under the Ayatollahs - FPRI's 2013 Middle East History Institute“.

¹⁷⁷ „The Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) at a Glance“ *Arms Control Association* (web), 9. květen 2018, <https://www.armscontrol.org/factsheets/JCPOA-at-a-glance>

¹⁷⁸ Cyrus Amir-Mokri a Hamid Biglari, „A Windfall for Iran?: The End of Sanctions and the Iranian Economy, *Foreign Affairs* 94, č. 6 (listopad/prosinec 2015): 25-26, <https://www.foreignaffairs.com/articles/iran/2015-10-20/windfall-iran>

odsouvala daleko do budoucnosti, kdy Írán i po vypršení některých omezení měl nadále být pod důkladnějším dohledem IAEA než v době před rokem 2003, kdy existovaly obavy z vojenského využití programu.

Z pohledu nešíření jaderných zbraní a technologií tato dohoda omezovala íránský jaderný program a bránila mu získat jadernou zbraň mnohem důkladněji než před rokem 2003, kdy byly obavy z íránských úmyslů. Tím snižovala možnost jadernými zbraněmi vyzbrojeného Íránu a izraelské i arabské obavy z něj a bránila tak jaderným závodům a konfliktu, který mohl směřovat ke krizi. Z pohledu stability regionu bylo toto diplomatické řešení a sjednaná dohoda s Íránem jediné prospěšná.¹⁷⁹

---

¹⁷⁹ Tůma, *Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislosti*, 183-184.

ZÁVĚR

Íránský jaderný program byl jedním z mnoha problémů, které před rokem 2015 existovaly na Blízkém východě i ve světě. Problém to nebyl izolovaný, naopak se dotýkal mnoha důležitých témat: právo na využívání jaderné energie, nešíření jaderných zbraní, íránský vliv v regionu, stabilita Blízkého východu, budoucí konflikty a soupeření. A právě tím, jak byl jaderný program zapleten do mnoha sporů a jednání, musely i tyto spory a jednání být součástí této práce. Bez pochopení širších souvislostí by jaderná dohoda byla pouhým diplomatickým jednáním, jakkoli úctyhodným, a ne jedním z významných předělů ve vztahu Spojených států a Írán a v historii mezinárodní diplomacie a multilaterálních jednání.

V této práci jsem se snažil podtrhnout provázanost této dohody s regionálními vztahy a vnitropolitickou situací Íránu, zahraniční strategií Spojených států a procesů, které ovlivňovaly tento region i svět, jako byla válka v Iráku, či arabské jaro. Snažil jsem se tato fakta navzájem propojit, protože všechna – Irák, sankce, Izrael, Hizballáh, ropa, povstání a revoluce se dotýkala bezpečnostní situace, regionálního rozložení sil a jaderného programu.

Na základě analýzy těchto relevantních dokumentů se mi podařilo potvrdit hypotézu, že vojenské řešení jaderného problému a konflikt nebyl vhodným řešením, a že diplomatické jednání a řešení nejenže bylo lepší, ale bylo i reálně jediné možné. Po roce 2003 se Spojené státy neprozřetelně dostaly do špatné situace v Iráku, který nejen že vystavily íránskému vlivu, ale sami se tím staly „rukojmími“ Teheránu. Írán, který se velmi bál, že bude další cílem Bushovy invaze, se takticky rozhodnul použít své diplomaty, aby vyjednávali a oddalovali možný útok a své bezpečností síly – Revoluční gardy nechal působit v Iráku a regionu Spojeným státům takové potíže, aby zaútočit už samy nechtěly. A Írán posléze i tak mohl pokračovat v programu, který se mu mohl hodit.

Když cesta konfliktu byla stěží možná, musela nastoupit diplomacie, vyjednávání a taktizování. Spojené státy tlačily sankcemi, Írán oznamoval nové pokroky a tvářil se vůči nim imunní. Obama zkusil novou taktiku užitím kyberútoků, ale Írán byl schopen tento útok zneutralizovat. V roce 2011 a 2012 nastal pat – další konflikt v době arabského jara nebyl dobrý nápad, status quo vedl pomalu ke krizi, kdy začalo hrozit, že Izrael sám zaútočí a tím rozpoutá konflikt mezi USA a Íránem. Cestou byla jen pokračování jednání a diplomacie, která nebyla jen nutná k vyřešení tohoto jaderného

problému, ale byla pro obě strany i výhodná. Írán kromě ekonomických výhod získal i Obamovo prohlášení, že Washington neusiluje nadále o změnu režimu, což byla mantra americké politiky vůči Íránu od roku 1979. A Spojené státy a prezident Obama tím, že projevili vůdcovství, získali velké uznání od mezinárodní komunity za zabránění šíření jaderných zbraní.

Analýza fakt mne vede k závěru, že Írán se choval velice takticky, sledujíc jeden jediný cíl – přežití režimu a Spojené státy projevily velkou sebe kontrolu, když odolaly tlakům Izraele a Arabů ze Zálivu stupňovat tlak na Írán a hnát region k válce. Jaderná dohoda nebyl jen jaderná, byla i o bezpečnosti a regionální stabilitě, nejen o právech a omezeních jaderného programu, a přestože to nebylo vepsáno v jejím textu, v realitě se to tak projevilo.

Írán byl součástí regionu a byl v jeho středu, jestli kdy Spojené státy chtěly docílit stability, tak musely s Íránem jednat. To dokazuje americká doktrína před rokem 1979 a demonstruje to i americko – íránská spolupráce v Afghánistánu. Spojené státy jak kvůli pozici, ve které byly v regionu i ve světě, tak nárůstu íránské moci, nechtěly jít do válečného konfliktu kvůli íránskému jadernému výzkumu. Konflikt by sice vojensky vyhrály, ale jejich spojenci a partneři v regionu – Izrael, arabské státy Perského zálivu, Jordánsko, by byli poškozeni a obklopeni válečným chaosem na dlouhá léta. Proto se pro útok a konflikt Spojené státy nikdy nerozhodly, ani za Bushe v letech 2003 a 2006/2007 a ani Obama v letech 2011 – 2012 nechtěl být do konfliktu nikým zatažen. A zničený a poražený Írán by rozhodně nemohl být zárukou stabilnějšího a klidnějšího Blízkého východu. Íránská revoluce 1979 a její důsledky, stejně tak jako důsledky arabského jara jasně ukázaly, co může následovat, když se na Blízkém východě zhroutí stát nebo režim.

Z práce je zřejmé, že íránský vliv a moc v regionu šly často proti zájmům Spojených států a naopak, že jednání Spojených států mělo velký vliv na Írán i na celý region. Zároveň ale bylo zřejmé, že v mnoha otázkách a oblastech, jako byl Irák, či boj proti teroristickým skupinám jako al-Káida, Tálibán, či Islámský stát, mohly obě strany spolupracovat a dosáhnout tak společného užitku. Často to však záleželo na tom, kdo jaké zájmy zrovna prosazuje, a bylo i otázkou, zdali je tato nastolená agenda to nejlepší pro dlouhodobé národní zájmy.

I přesto, že dne 8. května 2018 se americký prezident Donald Trump rozhodl z této dohody odstoupit a jednostranně vyhlásit znovu sankce, neznamená to, že by důvody, proč byla a musela být tato dohoda sjednána, přestaly být jakkoliv validní.

A dohoda i přes odchod Spojených států nadále platí, protože to nebyla dohoda bilaterální, ale multilaterální, a nepodepsaly ji pouze USA, ale i pět dalších velmocí – Spojené království, Francie, Německo, Rusko, Čína spolu s Evropskou unií a Írán. A Írán i Evropané v minulých dnech prohlásili, že i přes americký odchod hodlají dohodu nadále dodržovat a ctít. Bude však záležet na tom, jak Evropané a další budou schopni vyhnout se americkému sankčnímu tlaku a nadále tak obchodovat s Íránem, protože bude na Íránu, jestli omezení, ke kterým svolil za cenu ekonomických výhod, budou pro něj i nadále přijatelná.

Z okamžitých odpovědí světových politiků Trumpovi i z jejich prohlášení je jasné, že Trump udělal špatné rozhodnutí. Povzbudil tím Izrael i Saúdskou Arábii s větší odhodlaností a agresivněji bránit svoje zájmy regionu. Což může být velice špatná zpráva pro obyvatele Jemenu, Libanonu i Sýrie a k regionálnímu klidu to spíše nepřispěje. Také snížil důvěru ve Spojené státy a v jejich závazky vůči mezinárodním dohodám. A přáním obnovit sankce způsobil rozkol a rozepři se svými evropskými spojenci i zbylými velmocemi.

Jaderná dohoda měla pouze zabránit nešíření jaderných zbraní a vývoji íránského jaderného programu, ale jak je nyní jasně vidět, svým významem přesahovala jaderný rámec a přispívala také k regionální stabilitě i ke globálnímu klidu.

Summary

In 2013, delegates of Iran, the P5+1 powers, and the European Union agreed upon a gradual diplomatic process (JPA) which led to the ratification in 2015 of the Iranian nuclear agreement JCPOA. This great diplomatic effort helped solve the prolonged issue of the Iranian nuclear program. Clearly, this was a magnificent achievement of multilateral diplomacy and international continuous effort and in 2003, or 2006, or even 2009, the road to this agreement did not seem to be so easy. Many factors needed to be considered and a plethora of uncertainty lied behind every decision made by the contributing actors.

The Iraqi factor and spread of Iranian influence made Iran a very hard power to neglect or to eradicate; their position in Lebanon, Syria, Afghanistan, and Iraq essentially provided them, their allies, and their proxies with the stability of every single one of these states and countries and also for the general stability of the overall region. If the US were to attack Iranian nuclear facilities and mobilize their soldiers in Iraq, bases in GCC countries or Israeli citizens would be targeted by Iran, its missiles, and proxies. This was a risk neither former American presidents George W. Bush nor Barack Obama were willing to take.

But for the diplomacy and bargaining not only stakes – the failure and price of conflict matters but the force, threats and offers too. The US, as an initiator of the nuclear issue, had to start this bargaining by raising the ante on Iranian hostile behavior, imposing sanctions. Iran needed to counterweight this pressure by presenting itself as immune to threats and augmenting the prices of its program, proclaiming further nuclear achievements. The other round had to some additional threats – here the STUXNET attempt was used, but it was countered by Iran's own attacks and quick repairs of its nuclear facilities, whereupon they realized that this way is not desired by anyone. But still the bargaining had its own dynamics and needed to be continued. At the end of 2012, the toughest sanctions ever imposed on any country started to take hold. Iran suffered under the effects, but if Iran were willing to endure them for some time, it would be able to continue its nuclear race. This policy held and close to the end of 2012,

Iran was very close to the creation of nuclear weapons. At this moment for the US, the uncertainty caused by Israeli behavior played a large role, and the USA agreed to talk again. On the Iranian side, the looming economic disaster finally managed to mobilize a political sway. From positions of desperation, each country went to strike a deal in which both sides could gain.

To conclude, the biggest value of this agreement is that, despite divergent interests of the US and Iran, both sides were able to find a common ground and settle their issues related to nuclear activity for the sake of economic relief, of an end to nuclear proliferation, and of lowering regional and mutual tensions.

Použitá literatura

Knihy

Miroslav Tůma, *Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislosti* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, v.v.i., 2016), 271 s.

Douglas Little, *American Orientalism: The United States and the Middle East since 1945* (The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 2009), 462 s.

Robert Baer, *The Devil We Know: Dealing with the New Iranian Superpower* (Crown: New York, 2008), 192 s.

Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam Will Shape the Future* (W.W.Norton & Company: New York, 2006), 193 s.

Alex Mintz a Carly Wayne, *The Polythink Syndrome: U.S. Foreign Decisions On 9/11, Afghanistan, Iraq, Iran, Syria, and ISIS* (Stanford University Press: Stanford, 2016), 201 s.

Alidad Mafinezam a Aria Mehrabi, *Iran and its place among nations* (Praeger: Westport, Connecticut, 2008), 160 s.

Maaïke Warnaar, *Iranian Foreign Policy During Ahmadinejad: Ideology and Actions* (Palgrave Macmillan: New York, 2013), 300 s.

Anoushiravan Ehteshami a Reza Molavi, eds., *Iran and the International System* (Routledge: New York, 2012), 237 s.

Daniel Byman et al., eds., *Iran's Security Policy in the Post-Revolutionary Era* (RAND: Santa Monica, 2001), 135 s.

Marvin Zonis a Daniel Brumberg, *Khomeini, The Islamic Republic of Iran, and the Arab World* (Center for Middle Eastern Studies: Harvard University, 1987), 98 s.

Robert Reardon, *Containing Iran: Strategies for Addressing the Iranian Nuclear Challenge*, (RAND Corporation: Santa Monica, 2012), 208 s

<https://www.rand.org/pubs/monographs/MG1180.html>

Lynn E. Davis et al., *Iran's Nuclear Future: Critical-U.S. Policy Choices*, (RAND Corporation: Santa Monica, 2011), 153 s, <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG1087.html>

Ali Vaez a Karim Sadjadpour, „Iran's Nuclear Odyssey: Costs and Risks“, *Carnegie Endowment for International Peace* (2013), 52 s

https://carnegieendowment.org/files/iran_nuclear_odyssey.pdf

Články

„Iran: Exporting the Revolution: An Intelligence Assessment“, *National Foreign Assessment Center*, březen 1980, <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP81B00401R000500100001-8.pdf>

Kaveh Ehsani, „High Stakes for Iran“, *Middle East Report*, č. 227 (léto 2003): 38-41, <http://www.jstor.org/stable/1559324>

Farideh Farhi, „Ahmadinejad's Nuclear Folly“, *Middle East Report*, č. 252 (podzim 2009): 2-5, <http://www.jstor.org/stable/27735307>

Ray Takeyh a Suzanne Maloney, „The self-limiting success of Iran sanctions“, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 87, č. 6 (listopad 2011): 1297-1312, <http://www.jstor.org/stable/41306991>

Wyn Q. Bowen a Joanna Kidd, „The Iranian Nuclear Challenge“, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 80, č. 2 (březen 2004): 257-276, <http://www.jstor.org/stable/3569241>

Erik Gartzke a Matthew Kroenig, „A Strategic Approach to Nuclear Proliferation“, *The Journal of Conflict*, 53, č. 2 (duben 2009): 151-160, <http://www.jstor.org/stable/20684579>

David Hastings Dunn, „Real Men Want to Go to Tehran': Bush, Pre-Emption and the Iranian Nuclear Challenge“, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 83, č. 1 (leden 2007): 19-38, <http://www.jstor.org/stable/4122038>

Gary Sick, „A Selective Partnership: Getting U.S.-Iranian Relations Right“, *Foreign Affairs* 85, č. 6 (listopad/podzim 2006), <https://www.foreignaffairs.com/reviews/2006-11-01/selective-partnership-getting-us-iranian-relations-right>

Jonathan W. Rue, „Iran's Navy Threatens the Security of the Persian Gulf“, *Foreign Affairs* (24. listopad 2011), <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2011-10-24/irans-navy-threatens-security-persian-gulf>

Christopher Layne, „America's Middle East Grand Strategy after Iraq: The Moment for Offshore Balancing Has Arrived“, *Review of International Studies* 35, č. 1 (leden 2009): 5-25, <http://www.jstor.org/stable/20542762>

Alireza Nader, *Iran After the Bomb: How Would a Nuclear-Armed Tehran Behave?*, (RAND Corporation: Santa Monica, 2013), https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR310.html

Michael Eisenstadt, Michael Knights a Ahmed Ali, „Iran’s Influence in Iraq Countering Tehran’s Whole-of-Government Approach“, *The Washington Institute for Near East Policy* (2011), <http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyFocus111.pdf>

Reza Marashi, „Dealing with Iran: If Washington Truly Engages in diplomacy, a disastrous War May be Avoided“, *The Cairo Review of Global Affairs* (podzim 2012), <https://www.thecaireview.com/wp-content/uploads/2014/12/CR7-Marashi.pdf>

James A. Baker III a Lee H. Hamilton, „*The Iraq Study Report Group*“, (2006), <https://www.iraqsolidaridad.org/2006/docs/gei-1.pdf>

Gary Sick, „A Selective Partnership: Getting U.S.-Iranian Relations Right“, *Foreign Affairs* 85, č. 6 (listopad/podzim 2006), <https://www.foreignaffairs.com/reviews/2006-11-01/selective-partnership-getting-us-iranian-relations-right>

Marc Lynch, „Obama and the Middle East: Rightsizing the U.S. Role“, *Foreign Affairs* 94, č. 5 (září/říjen 2015), <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/obama-and-middle-east>

Ali Khedery, „Iraq in Pieces: Breaking Up to Stay Together“, *Foreign Affairs* 94, č. 6 (listopad/prosinec 2015), <https://www.foreignaffairs.com/articles/iraq/2015-09-22/iraq-pieces>

Cyrus Amir-Mokri a Hamid Biglari, „A Windfall for Iran?: The End of Sanctions and the Iranian Economy“, *Foreign Affairs* 94, č. 6 (listopad/prosinec 2015), <https://www.foreignaffairs.com/articles/iran/2015-10-20/windfall-iran>

Michael Mandelbaum, „How to Prevent an Iranian Bomb: The Case for Deterrence“, *Foreign Affairs* 94, č. 6 (listopad/prosinec 2015), <https://www.foreignaffairs.com/articles/iran/how-prevent-iranian-bomb>

Jessica Stern, „Obama and Terrorism Like I tor Not, the War Goes On“, *Foreign Affairs* 94, č. 5 (září/říjen 2015), <https://www.foreignaffairs.com/articles/obama-and-terrorism>

Robert Jervis, „On the Road to Yes with Iran: How to Read the Nuclear Deal“, *Foreign Affairs* (29. listopad 2013), <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2013-11-29/road-yes-iran>

Matthew Kroenig, „Time to Attack Iran: Why a Strike Is the Least Bad Option“, *Foreign Affairs* 91, č. 1 (leden/únor 2012), <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2012-01-01/time-attack-iran>

Colin H. Kahl, „Not Time to Attack Iran: Why War Should Be a Last Resort“, *Foreign Affairs* 91, č. 2 (březen/duben 2012), <https://www.foreignaffairs.com/articles/iran/2012-01-17/not-time-attack-iran>

Colin H. Kahl, „Still Not Time to Attack Iran: Why the U.S. Shouldn’t Play Chicken with Tehran“, *Foreign Affairs* (7. leden 2014), <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2014-01-07/still-not-time-attack-iran>

Scott D. Sagan, „How to Keep the Bomb From Iran“, *Foreign Affairs* 85, č. 5 (září/říjen 2006), <https://www.foreignaffairs.com/articles/iran/2006-09-01/how-keep-bomb-iran>

Kenneth N. Waltz, „Why Iran should Get the Bomb: Nuclear Balancing Would Mean Stability“, *Foreign Affairs* 91, č. 4 (červenec/srpen 2012),

<https://www.foreignaffairs.com/articles/iran/2012-06-15/why-iran-should-get-bomb>

Gary Sick, „A Selective Partnership: Getting U.S.-Iranian Relations Right“, *Foreign Affairs* 85, č. 6 (listopad/podzim 2006), <https://www.foreignaffairs.com/reviews/2006-11-01/selective-partnership-getting-us-iranian-relations-right>

<https://www.foreignaffairs.com/reviews/2006-11-01/selective-partnership-getting-us-iranian-relations-right>

Jonathan W. Rue, „Iran's Navy Threatens the Security of the Persian Gulf“, *Foreign Affairs* (24. listopad 2011), <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2011-10-24/irans-navy-threatens-security-persian-gulf>

<https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2011-10-24/irans-navy-threatens-security-persian-gulf>

Internetové zdroje:

Dokumenty:

„The Iran Wars: Spy Games, Bank Battles, and the Secret Deals That Reshaped the Middle East“, *Stanford Iranian Studies Program* (kanál), 4. listopadu 2016,

<https://www.youtube.com/watch?v=msjHuu8GEjw> (staženo 5. 4. 2018)

„The Truth Behind The Iran Nuclear Talks (2012)“, *Journeyman Pictures* (kanál), 18. dubna 2018, https://www.youtube.com/watch?v=RUz6F_MBsZk (staženo 6. 4. 2018)

„Iran and The West 3/3: Nuclear Confrontation“, *Joniversity* (kanál), 6. února 2011,

<https://www.youtube.com/watch?v=dfisKgj8UWY> (staženo 9. 4. 2018)

„Iran and The West 2/3: The Pariah State“, *Joniversity* (kanál), 6. února 2011,

<https://www.youtube.com/watch?v=VIaPPFTx7Y4> (staženo 4. 5. 2018)

„Iran and The West 1/3: The Man Who Changed The World“, *Joniversity* (kanál), 6. února 2011,

https://www.youtube.com/watch?v=2uLI_q0inbQ (staženo 3. 4. 2018)

„Zero Days [Subtitulado Español]“, *Darkweb64* (kanál), 10. dubna 2018,

<https://www.youtube.com/watch?v=J50bUcf8gfc> (staženo 3. 4. 2018)

„Amin Tarzi - Iranian Grand Strategy under the Ayatollahs - FPRI's 2013 Middle East History Institute“, *Foreign Policy Research Institute* (kanál), 5. února 2014,

<https://www.youtube.com/watch?v=L2U7SiHx5Lw> (staženo 2. 5. 2018)

„Religion, Politics, and Iran's Revolutionary Guards“, *Foreign Policy Research Institute*

(kanál), 2. května 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=1MN19XqCm6s>

„Iran Nuclear Deal: The Obama Doctrine & Iran | EXCLUSIVE FULL INTERVIEW | The New York Times“, *The New York Times* (kanál), 6. dubna 2015,

https://www.youtube.com/watch?v=lpX9k_YhUTQ (staženo 3. 4. 2018)

„Iran Nuclear Agreement: President Obama's FULL SPEECH“, *ABC News* (kanál), 2. dubna 2015,

https://www.youtube.com/watch?v=f-FiOkjV_HU (staženo 3. 5. 2018)

Alexander Fulbright, „Netanyahu: Iran brazenly lied about nuclear program, has made plans to revive it“, *Times of Israel*, 30. dubna 2018, <https://www.timesofisrael.com/pm-iran-lied-about-nuclear-plans-continued-to-expand-program-after-deal/> (staženo 4. 5. 2018)

Dexter Filkins, „The Shadow Commander: Qassem Suleimani is the Iranian operative who has been reshaping the Middle East. Now he’s directing Assad’s war in Syria.“, *The New Yorker*, 30. září 2013, <https://www.newyorker.com/magazine/2013/09/30/the-shadow-commander> (staženo 6. 5. 2018)

Internetové stránky:

„Iranian banks to be cut off from international payment system“, *The Guardian* 15. březen 2012, <https://www.theguardian.com/world/2012/mar/15/iran-middleeast> (staženo 3. 4. 2018)

Charlie Szrom, „Mousavi vs Ahmadinejad: Examining Iran's First Major Presidential Debate“, *CriticalThreats* 9. června 2009, <https://www.criticalthreats.org/analysis/mousavi-vs-ahmadinejad-examining-irans-first-major-presidential-debate> (staženo 3. 5. 2018)

Joseph Logan, „Last U.S. troops leave Iraq, ending war“, *Reuters*, 18. prosinec 2011, <https://www.reuters.com/article/us-iraq-withdrawal/last-u-s-troops-leave-iraq-ending-war-idUSTRE7BH03320111218> (staženo 2. 5. 2018)

Nicole Perlroth, „Attacks on 6 Banks Frustrate Customers“, *The New York Times*, 30. září 2012, https://www.nytimes.com/2012/10/01/business/cyberattacks-on-6-american-banks-frustrate-customers.html?_r=0 (staženo 1. 5. 2018)

Douglas Hamilton, „Israel shocked by Obama's "betrayal" of Mubarak“, *Reuters*, 31. leden 2011, <https://www.reuters.com/article/us-egypt-israel-usa/israel-shocked-by-obamas-betrayal-of-mubarak-idUSTRE70U53720110131> (staženo 1. 5. 2018)

Nicole Perlroth, „In Cyberattack on Saudi Firm, U.S. Sees Iran Firing Back“, *The New York Times*, 23. října 2012, <https://www.nytimes.com/2012/10/24/business/global/cyberattack-on-saudi-oil-firm-disquiets-us.html> (staženo 6. 5. 2018)

Amy Hawthorne a Michele Dunne, „Remember that historic Arab Spring speech?“, *Foreign Policy* 21. květen 2013, <http://foreignpolicy.com/2013/05/21/remember-that-historic-arab-spring-speech/> (staženo 2. 5. 2018)

Barack Obama, „Remarks by the President on the Middle East and North Africa“, *the White House President Obama*, 19. květen 2011, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/05/19/remarks-president-middle-east-and-north-africa> (staženo 18. 4. 2018)

„Operation Iraqi Freedom: Iraq Coalition Casualties: Fatalities by Year and Month“, *icasualties.org*, <http://icasualties.org/Iraq/ByMonth.aspx> (staženo 3. 5. 2018)

„Documented civilian deaths from violence“, *Iraq body count*, <https://www.iraqbodycount.org/database/> (staženo 4. 5. 2018)

„Fact Sheet: The New Way Forward in Iraq“, *U.S. Department of State*, 10. ledna 2007, <https://2001-2009.state.gov/p/nea/rls/78567.htm> (staženo 6. 4. 2018)

Joseph Logan, „Last U.S. troops leave Iraq, ending war“, *Reuters*, 18. prosince 2011, <https://www.reuters.com/article/us-iraq-withdrawal/last-u-s-troops-leave-iraq-ending-war-idUSTRE7BH03320111218> (staženo 8. 4. 2018)

„Key Judgments From a National Intelligence Estimate on Iran’s Nuclear Activity“, *The New York Times*, 4. prosinec 2007, <https://www.nytimes.com/2007/12/04/washington/04itext.html> (staženo, 4. 5. 2018)

„Text: Obama’s Speech in Cairo“, *The New York Times*, 4. června 2009, <https://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html> (staženo 4. 5. 2018)

Barack Obama, „The Iran Deal“, *the White House: President Barack Obama*, 14. července 2015, <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2015/07/14/iran-deal> (staženo 4. 5. 2018)

Joby Warrick, „Obama’s policy on Iran bears some fruit, but nuclear program still advances“, *The Washington Post*, 24. září 2012, https://www.washingtonpost.com/world/national-security/obamas-policy-on-iran-bears-some-fruit-but-nuclear-program-still-advances/2012/09/24/f51f9a04-fc21-11e1-a31e-804fccb658f9_story.html?noredirect=on&utm_term=.d2081f667b4d (staženo 3. 5. 2018)

Bethel Afework, Haydon Armstrong, Jordan Hanania, Celeste Pomerantz a Jason Donev, „Separative work unit“, *Energy Education*, http://energyeducation.ca/encyclopedia/Separative_work_unit (staženo 2. 5. 2018)

Associated Press in Canberra, „Obama tells Asia US 'here to stay' as a Pacific power“, *The Guardian*, 17. listopad 2011, <https://www.theguardian.com/world/2011/nov/17/obama-asia-pacific-address-australia-parliament> (staženo 3. 5. 2018)

Stephen Blank, „The Russian Balance Sheet at Hangzhou“, *Atlantic Council* (blog), 7. září 2016, <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/the-russian-balance-sheet-at-hangzhou> (staženo 2. 4. 2018)

„Timeline of Nuclear Diplomacy With Iran“, *Arms Control Association* (web), duben 2018, <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran> (staženo 3. 5. 2018)

„The Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) at a Glance“, *Arms Control Association* (web), 9. květen 2018, <https://www.armscontrol.org/factsheets/JCPOA-at-a-glance> (staženo 4. 5. 2018)

„UN Security Council Resolutions on Iran“, *Arms Control Association* (web), srpen 2017, <https://www.armscontrol.org/factsheets/Security-Council-Resolutions-on-Iran> (staženo 4. 4. 2018)

„Official Proposals on the Iranian Nuclear Issue, 2003-2013“, *Arms Control Association* (web), červenec 2015, https://www.armscontrol.org/factsheets/Iran_Nuclear_Proposals (staženo 6. 5. 2018)

:

